

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΝΔΑΝΙΑΣ

Ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες μυστηριακὲς ἐορτὲς πιὸ γνωστὴ ἦταν ἡ τελούμενη στὴν πόλη τῆς Ἐλευσίνας, ποὺ ἦταν γνωστὴ ὡς Ἐλευσίνια Μυστήρια. Καὶ σὲ ἄλλες ὅμως πόλεις πραγματοποιοῦνταν ἐτησίως μυστηριακὲς τελετὲς καὶ πιὸ γνωστὲς ἀπὸ αὐτὲς ἦσαν οἱ τελούμενες στὸ Ἔλος τῆς Λακωνίας, στὴν Ἐφεσο, στὴν Κρήτη καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὸν περιηγητὴ Παυσανία (IV 33 5) δεύτερη τελετουργία, μετὰ τὶς Ἐλευσίνιες τελετὲς, σὲ παραδοχὴ καὶ σεβασμό, ἦταν ἡ πραγματοποιούμενη στὴ μεσσηνιακὴ πόλη τῆς Ἀνδανίας.

Τὰ μυστήρια στὴν Ἐλευσίνα τελοῦνταν ἀπὸ 15 ἕως 23 τοῦ μήνα Βοηδρομιῶνα, ἥτοι ἀπὸ 25 Αὐγούστου ἕως 2 Σεπτεμβρίου, καὶ βασίμως ὑποθέτομε ὅτι στὶς ἴδιες περίπου ἡμερομηνίες θὰ πραγματοποιοῦνταν καὶ στὴν Ἀνδανία. Ἐπίσης παραπλήσιες θὰ ἦταν οἱ ὁργανωτικὲς διατάξεις (τὸ τελετουργικὸ) τῶν μυστηρίων, μὲ τὶς ἀπαραίτητες προσαρμογὲς στὴν Ἀνδανία, ἀφοῦ τὰ μυστήρια τῆς πόλης αὐτῆς εἶχαν προγραμματιστεῖ στὰ ἀνάλογα τῆς Ἐλευσίνας.

Οἱ γνώσεις μας, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ περιεχόμενο τῆς μύησης στὰ μυστήρια αὐτά, εἶναι ἐλάχιστες, γιὰτὶ ἡ μύηση ἦταν ἀπόρρητη καὶ προβλέπονταν σοβαρὲς τιμωρίες γιὰ τοὺς παραβάτες. Τὸ διάγραμμα ὅμως τοῦ τελετουργικοῦ εἶναι γνωστὸ καὶ πολλὲς ἀπὸ τὶς δραστηριότητες θὰ μᾶς παρουσιαστοῦν στὸ κείμενο τῆς Ἐπιγραφῆς ποὺ ἀκολουθεῖ.

Σὲ γενικὴ ἀναφορά, θεωρεῖται βέβαιον ὅτι οἱ τελετὲς αὐτὲς περιελάμβαναν τριῶν κατηγοριῶν δραστηριότητες: 1. τὰ δεικνυόμενα, 2. τὰ δρώμενα καὶ 3. τὰ λεγόμενα.

Εἰκάζεται ὅτι τὰ δεικνυόμενα ἦσαν κυρίως ἱερὰ σκεύη, τὰ δρώμενα ἦσαν γενικὴ ἀναπαράσταση τῆς ζωῆς τῆς θεᾶς Δήμητρας καὶ τῆς κόρης τῆς Περσεφόνης, ἐνῶ τὰ λεγόμενα θὰ περιελάμβαναν ἀναγνώσεις ἱερῶν κειμένων καὶ καθοδηγητικῶν ἐντολῶν. Βέβαιο θεωρεῖται ὅτι θὰ ὑπῆρχε καὶ ἐσχατολογικὴ διδασκαλία, μὲ τὴν ὁποία θὰ ἐπιδιωκόταν ἡ συμφιλίωση τοῦ μύστη μὲ τὸ θάνατο. Στους ἀρχαίους συγγραφεῖς γενικὴ εἶναι ἡ ἐκτί-

μηση ὅτι οἱ μυημένοι προσδοκοῦσαν εὐτυχέστερη μοῖρα στὸν κόσμον τοῦ Ἀθῆναι.

Οἱ μυστηριακὲς τελετὲς πραγματοποιοῦνταν καὶ μετὰ τὴν κατάλυση τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδας (146 π.Χ.). Ὁ αὐτοκράτορας Βαλεντινιανὸς (364-375) ἐπεχείρησε τὴν κατάργησή τους, ἀλλ' ἀπέτυχε, λόγω ἰσχυρῆς ἀντίδρασης τῶν τοπικῶν κοινωνιῶν.

Στὶς τελετὲς αὐτὲς τέλος ἐπέβαλε μὲ διάταγμα ὁ Θεοδόσιος Α' τὸ 392 μ.Χ. Τῶν Ἑλευσινίων Μυστηρίων πλήρης ἐξάλειψη συντελέστηκε τὸ 396 μ.Χ., ὅταν ὁ Γότθος Ἀλάριχος κατέστρεψε τὸ ἱερὸ καὶ θανάτωσε τὸ ἱερατεῖο του.

Ἐρχόμαστε εἰδικότερα στὰ Μυστήρια τῆς ἀρχαίας Ἀνδανίας:

Καθιερώθηκαν, ἴσως στὰ μέσα τῆς τρίτης προχριστιανικῆς χιλιετίας, ἀπὸ τὸν Καύκωνα τὸν Κελαίνου, ὁ ὁποῖος ἦλθε ἀπὸ τὴν Ἑλευσίνα καὶ κατέθεσε τὶς τελετουργικὲς του γνώσεις στοὺς βασιλεῖς τῆς Μεσσηνίας Πολυάκωνα καὶ Μεσσήνη, πού εἶχαν τὴν ἑδρα τους στὴν Ἀνδανία. Μεταγενεστέρως τὰ Μυστήρια τελειοποίησαν οἱ Ἀττικοὶ ἱεροφάντες Λύκος καὶ Μέθαπος².

Οἱ μυστηριακὲς γιορτὲς ἦσαν ἀφιερωμένες στοὺς λεγόμενους Μεγάλους θεοὺς (Δήμητρα, Περσεφόνη, Πλούτων-Πλοῦτος), μεταγενεστέρως ὅμως εἶχαν προστεθεῖ καὶ ἄλλοι θεοί, ὅπως ὁ Κάρνειος Ἀπόλλων, ὁ Ἑρμῆς, οἱ Διόσκουροι κ.ἄ.

Τελικὴ διαμόρφωση τῶν τελετουργικῶν διατάξεων τῶν μυστηρίων τῆς Ἀνδανίας εἶχε γίνεи, κατὰ τὴν καθιερωμένη χρονολογία, τὸ 92/91 π.Χ., ἀπὸ τὸν ἱεροφάντη Μνασίστρατο πὺ τὶς κατέγραψε σὲ μακρὰ ἐπιγραφὴ (194 στίχων), ἡ ὁποία βρέθηκε στὸ Ντιδάρι ἢ Κεφαλόβρυσο τῆς Πολίχνης τὸ 1858, σὲ δύο κομμάτια, πὺ σήμερa εἶναι ἐντοιχισμένα ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ ναοῦ τοῦ χωριοῦ Κωνσταντῖνοι.

Στὰ πρῶιμα χρόνια τὸ τελεστήριο ἦταν στὴν πόλη τῆς Ἀνδανίας, ἐνῶ μεταγενεστέρως μεταφέρθηκε στὸ Καρνειάσιο ἢ Καρνάσιο ἄλσος, πὺ ἀποτελεῖτο ἀπὸ κυπαρίσσια καὶ εἶχε στὸ ἐσωτερικὸ του ἀναβλύζουσα πηγὴ. Αὐτὴ σήμερa ἐντοπίζεται στὴν ὑπάρχουσα στὸ Ντιδάρι τῆς Πολίχνης πηγὴ.

Στὴν ἐπιγραφὴ πὺ ἀκολουθεῖ παρέχονται πληροφορίες πὺ ἀναφέρονται στὶς ὀργανωτικὲς διατάξεις τῆς ἐορτῆς καὶ οὐδεμία ἀναφορὰ γίνεται στὴν τελετουργία τῆς μύησης.

1. Ἰσοκράτους, Πανηγυρικός 6 28, Ὀμηρικὸς Ὕμνος εἰς Δήμητρα, στ. 480-82, Πινδάρου, Ἀπόσπασμα 1370, Σοφοκλέους, Ἀπόσπασμα 752-3.

2. Πausanίας, IV 1 5-7.

Τὰ διαλαμβανόμενα εἶναι θέματα: Σχετικά μὲ τοὺς ἱεροὺς καὶ τὶς ἱερεῖς, μὲ τοὺς στεφάνους, τὸν ἱματισμό, τὸν ὄρκο τοῦ γυναικονόμου, τὴν πομπή, τὶς σκηνές, τοὺς ἀκοσμοῦντες, τοὺς ραβδοφόρους, τὰ εἰσπραττόμενα χρήματα, τὰ πρὸς θυσία ζῶα, τοὺς καλλιτέχνες, τὰ ἀδικήματα, τὶς τιμωρίες γιὰ τοὺς ὑλοτόμους τοῦ ἱεροῦ δάσους, τὴν κατάστασι τῶν δούλων, τὴν κρήνη, τοὺς θησαυροὺς, τὸ ἱερὸ δεῖπνο, τὴ λειτουργία τῆς ἀγορᾶς, τὸ νερὸ καὶ τὴ χρῆσι τοῦ λουτροῦ, τὴν κατάθεσι τῶν ἀναφορῶν, τὸ διορισμὸ τῶν δέκα ἐπιμελητῶν τῶν Μυστηρίων, τὰ δικαιώματα τοῦ ἱεροφάντη Μνασίστρατου καὶ ἄλλα.

Μαθαίνομε δηλ. μεταξὺ πολλῶν ἄλλων καὶ τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ τελετὴ ἄρχιζε μὲ πομπή – λιτανεία, στὴν κεφαλὴ τῆς ὁποίας, ὡς τιμώμενο πρόσωπο, ἦταν ὁ ἱεροφάντης καὶ ἀκολουθοῦσαν οἱ ἱερεῖς τῶν τιμωμένων θεῶν, ὁ ἀγωνοθέτης, οἱ ἱεροθῦτες, οἱ αὐλητές, οἱ ἀναγνωρισμένοι μύστες, τὰ πρὸς θυσία ζῶα, οἱ προοριζόμενοι γιὰ τὴν τρέχουσα μύση.

Οἱ μινύμενοι ἔφεραν λευκὰ ἱμάτια, μὲ συνολικὴ λιτὴ καὶ κόσμια ἀμφίεσι. Ἱμάτια ἔξω ἀπὸ τὰ καθιερωμένα καὶ τιμαλφῇ ἀπαγορεύονταν. Οἱ ἄντρες ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀνυπόδητοι.

Τὶς ἐπόμενες ἡμέρες γινόταν στὸ τελεστήριο ἡ μύση, μὲ τὶς εἰκαζόμενες ἀπὸ ἐμᾶς διαδικασίες: Πιθανολογεῖται ὅτι ἐλάμβανε χώρα ἱερὸ δράμα σχετικὸ μὲ τὴ Δήμητρα καὶ τὴν Κόρη.

Ἡ γιορτὴ περιελάμβανε πρὸς τὸ τέλος τῆς καὶ ἱερὸ δεῖπνο στὸ ὁποῖο μετεῖχαν ὁ ἱεροφάντης μὲ τὴν οἰκογένειά του, οἱ ἱερεῖς τῶν λατρευόμενων θεῶν, οἱ πρωτομύστες, πολλοὶ ἀπὸ τὸν λοιπὸ λαὸ καὶ ἔκλεινε μὲ ἀγῶνες καὶ πάνδημους χορούς.

Τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς δίδεται ἐδῶ, μὲ τὶς γενόμενες συμπληρώσεις στὰ ὑπάρχοντα κενὰ ἀπὸ τὸν G. Kölbε στὴ σειρὰ: *Inscriptiones Graecae*, VI Ἐπιγραφὴ 1390, σσ. 266-268 (Διαστάσεις πέτρας ἐπιγραφῆς: Ὑψος 1,58 μ., πλάτος 1 περίπου μέτρο, πάχος 20 ἐκατ.).

Πρώτη ἐκδοσι τῆς Ἐπιγραφῆς ἐγίνε τὸ 1858 ἀπὸ τὸν Ἀ. Κουμανούδη στὴν ἐφημερίδα *ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ* XI, σ. 199.

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Περὶ ἱερῶν καὶ ἱερῶν. Ὁ γραμματεὺς³ τῶν Συνέδρων⁴ τοὺς γενηθέν-

3. Ὁ Γραμματεὺς τῶν Συνέδρων. Ἀσκοῦσε τὴν ὑπέρτατη ἐξουσία στὴν ἀρχαία Μεσσήνη. Ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν σημερινὴ θέση τοῦ πρωθυπουργοῦ.

4. Οἱ Σύεδροι: Στὴ Σπάρτη ἦσαν 30 καὶ συγκροτοῦσαν τὴ Γερουσία, ἡ ὁποία ἀσκοῦσε θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ καθήκοντα. Στὴ Μεσσήνη οἱ σύεδροι ἐπονομάζονταν καὶ ἱεροὶ γέροντες τῆς Ὡπιδος Ἀρτέμιδος. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἡ Γερουσία στίς Δωρικὲς πόλεις ἦταν τὸ ἀντίστοιχο τῆς δημοκρατικῆς Βουλῆς τῶν Ἰωνικῶν πολιτευμάτων.

τας ἱεροὺς ὀρκιζάτω παραχρῆμα, ἅμ μήτις ἄρρωσ[τεῖ,] [ἱερῶ]ν καιομένων, αἷμα καὶ οἶνον σπένδοντας, τὸν ὄρκον τὸν ὑπογεγραμμένον· ὁμνύω τοὺς θεοὺς, οἷς τὰ μυστήρια ἐπιτ[ελεῖ]ται,⁵ ἐπιμέλειαν ἔξω, ὅπως γίνηται τὰ κατὰ τὰν τελετὰν θεοπρεπῶς καὶ ἀπὸ παντὸς τοῦ δικαίου, καὶ μήτε αὐ[τ]ὸς μηθὲν ἄσχημον μηδὲ ἄδικον ποιήσῃ ἐπὶ καταλύσει τῶν μυστηρίων μηδὲ ἄλλῳ ἐπιτρέψῃ, ἀλλὰ κατακολουθήσῃ τοῖς γεγραμμένοις, ἐξορκίσῃ δὲ καὶ τὰς ἱεράς καὶ τὸν ἱερῇ κατὰ τὸ διάγραμμα. Εὐορκοῦντι μὲν μοι εἴη, ἃ τοῖς εὐσεβέοις, ἐφιορκοῦντι δὲ τὰναντία.’ Ἄν δέ τις μὴ θέλει ὁμνύειν, ζαμιούτω δραχμαῖς χιλίαις⁶ καὶ ἄλλον ἀντὶ τούτου κλαρώσάτω ἐκ τῶν αὐτῶν φυλᾶς.

Τὰς δὲ ἱεράς ὀρκιζέτω ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ ἱεροὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Καρνείου⁷ τῇ πρότερον ἡμέρᾳ τῶν μυστηρίων τὸν αὐτὸν ὄρκον καὶ ποτεξορκιζόντω· ‘Πεποίημα δὲ καὶ ποτὶ τὸν ἄνδρα τὰν συμβίωσιν ὀσίως καὶ δικαίως.’ Τὰν δὲ μ[ὴ] θέλουσιν ὁμνύειν ζαμιούντω οἱ ἱεροὶ δραχμαῖς χιλίαις καὶ μὴ ἐπιτρέπόντω ἐπιτελεῖν τὰ κατὰ τὰς θυσίας μηδὲ μετ[έ]χειν τῶν μυστηρίων, αἱ δὲ ὁμόσασαι ἐπιτελούντω. — Οἱ δὲ γεγεννημένοι ἱεροὶ καὶ ἱεραὶ ἐν τῷ

5. Τοὺς θεοὺς, οἷς τὰ μυστήρια ἐπιτελεῖται. Ὁ προσδιορισμὸς τῶν θεῶν γιὰ τοὺς ὁποίους τελοῦνταν τὰ μυστήρια κατὰ τὸν χρόνον τῆς Ἐπιγραφῆς εἶναι γιὰ μᾶς ἓνα πρόβλημα: Ὁ Πανσανίας γράφει ὅτι ἡ βασίλισσα Μεσσήνη πρώτη καθιέρωσε τὰ μυστήρια τῆς Ἀνδανίας καὶ ὅτι αὐτὰ ιδρύθηκαν γιὰ τὶς «μεγάλες θεές», ποὺ ἦσαν ἡ Δήμητρα καὶ ἡ Κόρη-Περσεφόνη. Σ’ αὐτὲς εἶχε προστεθεῖ καὶ ὁ θεὸς Ἑρμῆς.

Στὴν Ἐπιγραφὴ ἀναφέρονται «μεγάλοι θεοὶ» καὶ πλάι σ’ αὐτοὺς προστίθενται καὶ ἡ Δήμητρα, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Κάρνειος Ἀπόλλων καὶ ἡ θεὰ Ἀγνὰ (Ἀγνή). Ἐπομένως ὡς μεγάλοι θεοὶ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν κάποιοι ἄλλοι, ἐκτὸς τῶν ἀναγραφόμενων ἐδῶ. Ὁρισμένοι πιστεύουν ὅτι πρόκειται γιὰ τοὺς Καβεῖρους, οἱ ὅποιοι λατρεύονταν ὡς μεγάλοι θεοὶ καὶ χάριν αὐτῶν ὀργάνωνε μυστηριακὲς τελετὲς ὁ Μέθαπος. Ἄλλοι ὅμως τονίζουν ὅτι στὸ δωρικὸ κόσμον ὡς μεγάλοι θεοὶ τιμῶνταν καὶ οἱ Διόσκουροι καὶ αὐτοὶ εἶναι πιθανότερο νὰ λατρεύονταν στὴν Ἀνδανία, ποὺ ἦταν δωρικὴ περιοχὴ. Κατὰ τὸν M. Nilsson ἡ λατρεία τῶν μεγάλων θεῶν στὴν Ἀνδανία πρέπει νὰ καθιερώθηκε κατὰ τὴν τελευταία ἀναδιοργάνωση τῶν μυστηρίων (*Griechische Feste...*, Leipzig 1906, σελ. 339).

6. Δραχμαῖς χιλίαις. Τὸ ποσὸ φαίνεται μεγάλο. Ἡ δραχμὴ ἦταν ἀσημένιο νόμισμα καὶ ἀποτελοῦσε τὸ ἓνα ἑκατοστὸ τῆς μνᾶς. Οἱ χίλιες δραχμὲς ἦσαν τὸ 1/6 τοῦ ταλάντου.

7. ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Καρνείου. Τὸ ἱερὸ ἦταν πλησίον τῆς πηγῆς τοῦ Κεφαλόδρουσου (ἢ Διδαρίου) καὶ σ’ αὐτὸ ὑπῆρχε τὸ Τελεστήριο. Στὰ πρώιμα χρόνια τὸ Ἀπόλλωνος.

πέμπτῳ καὶ πεντηκοστῷ ἔτει⁸ ὁμοσάντω τὸν αὐτὸν ὄρκον ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ μηνὶ πρὸ τῶν μυστηρίων.

Παραδόσιος. Τὰν δὲ κάμπτραν καὶ τὰ βιβλία⁹, ἃ δέδωκε Μνασίστρατος¹⁰, παραδιδόντω οἱ ἱεροὶ τοῖς ἐπικατασταθέντοις, παραδιδόντω δὲ καὶ τὰ λοιπά, ὅσα ἂν κατασκευασθεῖ χάριν τῶν μυστηρίων.

8. ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ πεντηκοστῷ ἔτει. Στὸ πεντηκοστὸ πέμπτο ἔτος. Οἱ χρονολογῶντες τὴν Ἐπιγραφὴν τῆς Ἀνδανίας στὸ 92/1 π.Χ. ὑπολογίζουν τὸ ἔτος αὐτὸ ἀφαιρῶντας 55 ἔτη ἀπὸ τὸ 146 π.Χ., τὸ ἔτος ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδας στοὺς Ρωμαίους. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι διαπιστωμένο ὅτι σὲ ἄλλες ἐπιγραφές ἡ χρονολόγησή τους ἔχει γίνεαι ἀπὸ τὸ 31 π.Χ., ἔτος νίκης τοῦ Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου στὸ Ἄκτιο καὶ ἀνακήρυξής του σὲ αὐτοκράτορα παντὸς κόσμου, προβάλλονται ἀντιρρήσεις γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς χρονολόγησής στὸ 92 π.Χ. καὶ προτείνεται χρονολόγησις στὸ 24 μ.Χ. (31 π.Χ. μείον 55 = 24 μ.Χ.). (Βλ. Π. Θέμελη, «Ἡ Ἀνδανία καὶ οἱ κῶμες τῆς Μεσσηνίας», *Μεσσηνιακὰ Χρονικά*, τ. Δ', 2008-9, σ. 1 κ.έ.).

9. Τὰν δὲ κάμπτραν καὶ τὰ βιβλία. Κάμπτρα (καὶ κάμψα) κατὰ Φώτιον καὶ Σούδα εἶναι ἡ «κίστη ἢ θήκη». Στὸν Ἡσύχιον καψάκιον = γλωσσόκομον. Ἐπομένως, κάμπτρα ἦταν ἡ ἱερὴ κιβωτός. Ἡ κιβωτὸς αὐτὴ περιεῖχε «τὰ δεικνύμενα» στοὺς μύστες κατὰ τὸν χρόνον τῆς μύσής τους. Τὸ ἀκριβὲς περιεχόμενο τῆς κιβωτοῦ δὲν εἶναι γνωστὸ, λόγῳ τῆς γνωστῆς ἀπαγορεύσεως. Ὅπωςδήποτε θὰ ὑπῆρχαν ἱερὰ σκεύη καὶ κατὰ μίαν μαρτυρίαν τοῦ Καλλίμαχου (*Ὕμνος εἰς Δήμητρα*) ὑπῆρχαν καὶ ρόδια καὶ σπόροι μήκωνος, δηλαδὴ ὑπνοφόρου ἀφιονιοῦ. Τὰ ἀναφερόμενα βιβλία εἶναι δύσκολο νὰ προσδιοριστοῦν, διότι γιὰ τὴν ἀρχαία θρησκεία δὲν ὑπῆρχε συγκεκριμένη Ἱερὰ Γραφή. Ὅπως γράφει ὁ Ἡρόδοτος: «Οὗτοί (ὁ Ἡσίοδος καὶ Ὁμηρος) εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες καὶ εἶδεα αὐτῶν σημῖναντες» (II 53). Θὰ ἦσαν ἐπομένως βιβλία μὲ σκόρπιες ἀναφορὰς σὲ ποιητὰς, πού θὰ εἶχαν καθοδηγητικὸ καὶ ἐσχατολογικὸ περιεχόμενο. Πιθανολογεῖται ὅτι ὑπῆρχε καὶ βιβλίον μὲ τὰ ὀνόματα ὧν διετέλεσαν ἱεροφάντες.

10. Μνασίστρατος. Εἶναι ὁ ἱεροφάντης (ἢ μυσταγωγὸς ἢ προφήτης) Μνασίστρατος (ἐπὶ τὸ ἀττικώτερον Μνησίστρατος), πού ἐξέδωσε τὴν κανονιστικὴν αὐτῇ Ἐπιγραφὴν. Ἦταν ὁ ἀνώτατος ἱερατικὸς ἄρχων καὶ ἀνώτατος λειτουργὸς τῶν Μυστηρίων. Ἀναμφιδόλως προερχόταν ἀπὸ τὸ ἱερατικὸ γένος τὸ ὁποῖον εἶχε ἐγκαταλείψει τὸ 724 π.Χ. τὴν Μεσσηνίαν, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Α' Μεσσηνιακοῦ Πολέμου, καὶ εἶχε καταφύγει εἰς τὴν Ἐλευσίνα (Παυσ. IV 14 1). Βέβαιον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι τὸ γένος αὐτὸ τῶν ἱερέων ἐπανῆλθε τὸ 369 π.Χ. εἰς τὴν πατρίδα καὶ καθιέρωσε ἐκ νέου τὰ Μυστήρια καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι ἀπέδιδε τὴν καταγωγὴν του στὸν ἥρωα Ἀριστομένη, πού ἀναφέρεται ὡς ὁ πρῶτος ἱεροφάντης τῶν Μυστηρίων. Πατρίδα, ὡς γνωστὸν, τοῦ Ἀριστομένη ἦταν ἡ Ἀνδανία. Πολλοὶ ἐρευνητὰς ταυτίζουν τὸν ἐδῶ ἀναφερόμενον Μνασίστρατον μὲ αὐτὸν πού ἔλαβε τὸ χρησμὸν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν. (Ὁ δελφικὸς χρησμὸς στὸ ἱερὸν τοῦ πυθικοῦ Ἀπόλλωνα τοῦ Ἀργεῖος εἶχε ὡς ἑξῆς κατὰ τὸ μέρος πού μᾶς ἐνδιαφέρει: «... χρησμὸς ὁ γενόμενος τῇ πόλει τῶν Μεσσηνίων ἀνεγράφη κατὰ τὸ ψήφισμα τῶν ἀρχόντων καὶ συνέδρων, μαντευομένου Μνασιστράτου τοῦ ἱεροφάντα περὶ τὰς θυσίας καὶ τῶν μυστηρίων, ὁ θεὸς ἐχρησθε Μεγάλους θεοὺς Καρνείους καλλιεργοῦντι κατὰ τὰ πάτρια. Λέγω δὲ καὶ Μεσσηνίους

Στεφάνων. Στεφάνους δὲ ἔχοντω οἱ μὲν ἱεροὶ καὶ αἱ ἱεραὶ πῖλον λευκόν, τῶν δὲ τελουμένων οἱ πρωτομύσται στλεγγίδα. Ὅταν δὲ οἱ ἱεροὶ παραγγείλῳντι, τὰ μὲν στλεγγίδα¹¹ ἀποθέσθωσαν, στεφανούσθωσαν δὲ πάντες δάφναι.

Εἵματισμοῦ. Οἱ τελούμενοι τὰ μυστήρια ἀνυπόδετοι ἔστωσαν καὶ ἔχοντω τὸν εἵματισμόν λευκόν, αἱ δὲ γυναῖκες μὴ διαφανῇ μηδὲ τὰ σαμεῖα¹² ἐν τοῖς εἵματίοις πλατύτερα ἡμιδακτυλίου, καὶ αἱ μὲν ἰδιώτιες ἔχοντω χιτῶνα λίνεον καὶ εἵμάτιον μὴ πλείονος ἄξια δραχμῶν ἑκατόν, αἱ δὲ παῖδες καλάσηριν¹³ ἢ σινδονίταν καὶ εἵμάτιον μὴ πλείονος ἄξια μνᾶς, αἱ δὲ δοῦλαι καλάσηριν ἢ σινδονίταν καὶ εἵμάτιον μὴ πλείονος ἄξια δραχμῶν πενήκοντα. — Αἱ δὲ ἱεραὶ, αἱ μὲν γυναῖκες καλάσηριν ἢ ὑπόδημα μὴ ἔχον σκιάς καὶ εἵμάτιον μὴ πλείονος ἄξια δύο μνᾶν, αἱ δὲ [παῖδε]ς καλάσηριν ἢ εἵμάτιον μὴ πλείονος ἄξια δραχμῶν ἑκατόν. — Ἐν δὲ τῇ πομπῇ αἱ μὲν ἱεραὶ γυναῖκες ὑποδύταν καὶ εἵμάτιον γυναικεῖον οὖλον, σαμεῖα ἔχον μὴ πλατύτερα ἡμιδακτυλίου, αἱ δὲ παῖδες καλάσηριν καὶ εἵμάτιον μὴ διαφανές. Μὴ ἔχέτω δὲ μηδεμία χρυσία μηδὲ φῦκος μηδὲ ψιμίθιον μηδὲ ἀνάδεμα μηδὲ τὰς τρίχας ἀνπεπλεγμένας μηδὲ ὑποδήματα εἰ μὴ πῖλινα ἢ δερμάτινα ἱερόθута. Δίφρους δὲ ἔχοντω αἱ ἱεραὶ εὐσυνήτους στρογγύλους καὶ ἐπ' αἰτῶν ποτικεφάλαια ἢ σπῖραν λευκά, μὴ ἔχοντα μήτε σκιάν μήτε πορφύραν. Ὅσα(ς) δὲ δεῖ διασκευάζεσθαι εἰς θεῶν διάθεσιν¹⁴, ἔχοντω τὸν εἵματισμόν,

ἐπιτελεῖν τὰ μυστήρια). Ὁ Μνασίστρατος ἐπίσης ταυτίζεται καὶ μὲ αὐτὸν τῆς Ἐπιγραφῆς, I. G. VI 1532, τῆς εἰσφορᾶς τῆς Ἀνδανίας. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλες ἀξιολογήσεις. Ὡς ἱεροφάντης ὁ Μνασίστρατος μετεῖχε στίς τελετουργίες στὴν πρώτη γραμμῇ, ντυμένος μὲ ἐπίσημη λαμπρὴ στολή. Μόνο αὐτὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐξηγῇ τὰ μυστήρια καὶ ἔδειχνε στοὺς μυουμένους τὰ ἱερά ἀπόρρητα καὶ ἔψαλλε τοὺς καθιερωμένους λειτουργικοὺς ὕμνους. Οἱ μύστες ἔπρεπε νὰ τοῦ καταβάλλουν καὶ ὀρισμένη ἀμοιβή. Τὸ ὄνομα Μνασίστρατος μπορεῖ ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ τὸ ἀναγνώσει καὶ σήμερον in situ στὸ δάθρο τῆς Ἀγίας Τράπεζας τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Στενυκλάρου (Ἀλειτουρίου) καὶ στὸ πρόστυλο τοῦ Γυμνασίου στὸν ἀρχαιολογικὸ χώρο τῆς Ἀρχαίας Μεσσήνης. Στὸ πρόστυλο ὁ Μνασίστρατος ἀναφέρεται ὡς Γραμματεὺς τῶν Συνέδρων.

11. *Στλεγγίδα*: Ἡ στλεγγίς ἦταν ταινία ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀπὸ ἐπιχρυσωμένο δέρμα. Ἦταν πλατεῖα στὸ μέτωπο καὶ στενότερη στὰ πλάγια καὶ ὀπισθεν. Ἦταν ἓνα εἶδος τῆς λεγομένης σφενδόνης. Προσομοίαζε μὲ τὸν ἄμπυκα τῶν γυναικῶν. Ἦταν ταινία γιὰ ἀνάδεση τῆς κόμης, διάδημα δηλ. γιὰ ἀνάδεση τριχῶν. Ὁ σύγχρονος ὁρος τῖάρα προσεγγίζει νοηματικὰ τὴ λέξη.

12. *τὰ σαμεῖα*: Λέγονταν καὶ σάμεα. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον τὴ λέξη χρησιμοποιοῦσαν οἱ Λάκωνες καὶ ἦσαν «τὰ ἐν ταῖς ὥαις τῶν ἱματίων παράσημα».

13. *καλάσηριν*: Ἡ καλάσηρις (καὶ καλάσιρις) –ιος ἦταν χιτῶνας λινὸς θυσανωτός. Κατὰ τὸν Δημόκριτον, ἦταν ἀρκετὰ διαδεδομένη στοὺς Ἑφεσίους. Ἡ προέλευσή της ἦταν Αἰγυπτιακή.

14. Ὅσας δὲ δεῖ διασκευάζεσθαι εἰς θεῶν διάθεσιν. Ὁ Π. Λεκατσᾶς λέγει ὅτι ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτὸ μπορούμε νὰ ὀδηγηθοῦμε στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ γυναῖκες

καθ' ὃ ἂν οἱ ἱεροὶ διατάξωντι. — Ἄν δέ τις ἄλλως ἔχει τὸν εἵματισμόν παρὰ τὸ διάγραμμα, ἢ ἄλλο τι τῶν κεκωλυμένων, μὴ ἐπιτρέπετω ὁ γυναικονόμος καὶ ἐξουσίαν ἔχέτω λυμαίνεσθαι, καὶ ἔστω ἱερὰ τῶν θεῶν.

Ὅρκος γυναικονόμου¹⁵. Οἱ δὲ ἱεροὶ ὅταν καὶ αὐτοὶ ὁμόσωντι, ὀρκίζοντω τὸν γυναικονόμον ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἱερῶν, εἴ μὲν ἔξιν ἐπιμέλειαν περὶ τε τοῦ εἵματισμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐπιτεταγμένων μοι ἐν τῷ διαγράμματι.

Πομπᾶς. Ἐν δὲ τῇ πομπᾷ ἀγείστω Μνασίστρατος, ἔπειτα ὁ ἱερεὺς τῶν θεῶν, οἷς τὰ μυστήρια γίνεται, μετὰ τᾶς ἱερέας, ἔπειτα ἀγωνοθέτας, ἱεροθύται, οἱ αὐληταί· μετὰ δὲ ταῦτα αἱ παρθένοι αἱ ἱεραί, καθὼς ἂν λάχωντι, ἄγουσαι τὰ ἄρματα ἐπικείμενα[ς] κίστας¹⁶ ἐχούσας ἱερὰ μυστικά· εἶπεν ἃ θοιναρμόστρια ἃ εἰς Δάματρος καὶ αἱ ὑποθοιναρμόστρια αἱ ἐμβακυῖαι, εἶπεν ἃ ἱερέα τᾶς Δάματρος τᾶς ἐφ' ἵπποδρόμῳ, εἶπεν ἃ τᾶς ἐν Αἰγίλᾳ· ἔπειτα αἱ ἱεραὶ κατὰ μίαν, καθὼς κα λάχωντι, ἔπειτα οἱ ἱεροί, καθὼς κα οἱ δέκα διατάξωντι. Ὁ δὲ γυναικονόμος κλαρούτω τὰς τε ἱερὰς καὶ παρθένους καὶ ἐπιμέλειαν ἔχέτω, ὅπως πομπεύωντι, καθὼς κα λάχωντι. Ἀγέσθω δὲ ἐν τῇ πομπᾷ καὶ τὰ θύματα, καὶ θυσάντω τῇ μὲν Δάματρί σὺν¹⁷

αὐτὲς ἔπρεπε νὰ ἦσαν ἐνδυματολογικὰ προετοιμασμένες γιὰ κάποια δραματικὰ τελούμενα στὰ μυστήρια. Αὐτὲς θὰ ἦσαν ἐκεῖνες ποὺ θὰ μετεῖχαν στὸ δράμα τῆς Δήμητρας καὶ τῆς Περσεφόνης. Δηλαδή, αὐτὲς θὰ ἐνσάρκωναν τὶς θεὲς στὸ ἄδυτο τοῦ Τελεστηρίου (Π. Λεκατσᾶ, Διόνυσος, Β ἔκδ., Ἑταιρεία Σπουδῶν, σ. 229).

15. γυναικονόμου: Ὁ γυναικονόμος ἦταν ἐπόπτης τῶν γυναικείων ἡθῶν. Ἀσκοῦσε πολιτικὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖο συναντοῦμε, κυρίως κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους, σὲ ἐλληνικὲς πόλεις, ὅπως ἡ Ἀθήνα, ἡ Μίλητος, οἱ Συρακοῦσες, ἡ Σάμος κ.ἄ. Οἱ γυναικονόμοι ἐπόπτευσαν τὴ συμπεριφορὰ καὶ ἀμφίεση τῶν γυναικῶν καὶ ἐπέβαλαν σοβαρὰ πρόστιμα σ' αὐτὲς, ἐὰν δὲν φέρονταν μὲ τὴν ἀπαιτούμενη εὐπρέπεια. Γενικῶς τιμωροῦσαν κάθε ἀκοσμία ἢ ἀκολασία τῶν γυναικῶν σὲ δημόσιο ἢ ἰδιωτικὸ χῶρο. Σὲ συνεργασία μάλιστα μὲ Ἀρεοπαγῖτες καὶ Γερουσιαστὲς ἐπέδλεπαν καὶ ἰδιωτικὲς συναθροίσεις, ὅπου πραγματοποιοῦνταν γάμοι, κηδεῖες, θυσίες κ.ἄ. (Ἀθηναῖος ΣΤ' 245). Στὴν Ἀθήνα τὸ ἀξίωμα αὐτὸ εἶχε θεσπιστεῖ ὡς ἀνεξάρτητη ἀρχὴ ἀπὸ τὸν Δημήτριο τὸν Φαληρέα. Στὴν πόλιν αὐτὴ οἱ γυναικονόμοι ἀνέγραφαν τὰ ὀνόματα ἀκοσμουσῶν γυναικῶν σὲ πινάκια τὰ ὁποῖα ἐξέθεταν σὲ πλάτανο στὸ χῶρο τοῦ Κεραμικοῦ. Ἀπὸ τὴν Ἐπιγραφή φαίνεται ὅτι στὴν Ἀνδανία εἶχαν καὶ τὴ φροντίδα τοῦ ἱματισμοῦ τῶν γυναικῶν ποὺ μετεῖχαν στὴν ἱερὴ πομπὴ τῶν μυστηρίων.

16. κίστας: Ἡ κίστη κατὰ τὸν Ἡσύχιον ἦταν «ἀγγεῖον πλεκτόν, εἰς ὃ βρῶμα ἐνέτιθετο καὶ ἱμάτια. Κιβωτός». Καὶ στὰ Ἑλευσίνια Μυστήρια τὶς κίστες μετέφεραν γυναῖκες στὰ χέρια, σὲ μία τελετὴ κατὰ τὴν τέταρτη ἡμέρα, ποὺ λεγόταν καλάθου κάθοδος. (Βλ. καὶ σχόλιο 7).

17. Τῇ Δάματρί σὺν ἐπίτοκα: Στὴ θεὰ Δήμητρα οἱ ἀρχαῖοι θυσίαζαν χοίρους, ταύρους καὶ μοσχάρια. Τῆς προσέφεραν ἐπίσης μέλι, ἐπειδὴ οἱ μέλισσες ἐθεωροῦντο ἱερεῖς τῆς θεᾶς. Ἱερὰ πουλιὰ τῆς θεᾶς ἦσαν οἱ γερανοὶ καὶ τὰ λευκὰ τρυγόνια.

ἐπίτοκα, Ἑρμᾶνι κριόν¹⁸, Μεγάλους θεοῖς δάμαλιν σὺν, Ἀπόλλωνι Καρνεῖω¹⁹ κάπρον, Ἄγνα²⁰ οἶν.

Σκανᾶν. Σκανάν δὲ μὴ ἐπιτρεπόντω οἱ ἱεροὶ μηθένα ἔχειν ἐν τετραγώνῳ μείζω ποδῶν τριάκοντα²¹, μὴδὲ περιτιθέμεν ταῖς σκαναῖς μήτε δέρρεις μήτε αὐλείας, μὴδέ, ἐν ᾧ ἂν τόπῳ περιστεμματώσωντι οἱ ἱεροί, μηθένα τῶν μὴ ὄντων ἱερῶν ἔχειν σκανάν. Μὴδὲ παρερπέτω μηθεὶς ἀμύητος εἰς τὸν τόπον, ὃν καὶ περιστεμματώσωντι. Χωραξάντω δὲ καὶ ὕδρανας²². Ἀναγρα-

Ἱερὰ φυτὰ ἦσαν τὰ στάχυα, ὁ νάρκισσος, ἡ μυρτιά, ὁ κρόκος καὶ ὁ ἀσφόδελος. Ἡ ἐπιλογή τῆς ἐτοιμόγεννης γουρούνας πρέπει νὰ συμβολίζει τὴ δέσμευση-ἐξασφάλιση τῆς προσδοκώμενης πλούσιας καρποφορίας τῶν δημητριακῶν.

18. Ἑρμᾶνι κριόν: Ὁ Ἑρμῆς στὴν Ἀρκαδία ἦταν ὁ θεὸς τῶν κοπαδιῶν. Φαίνεται ὅτι στὴ γειτονικὴ Μεσσηνία εἶχε μεταφερθεῖ ἀνάλογη πίστη καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου στὸ θεὸ Ἑρμῆ προσφερόταν ὡς θυσία ἓνα κριάρι.

19. Ἀπόλλωνι Καρνεῖω: Κατὰ τὸν μεγάλο Γερμανὸ φιλόλογο Βιλαμόβιτς, ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα εἰσέδαλε στὴν κυρίως Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴ κοιτίδα τῆς (Βιλαμόβιτς). Τοῦτο συνέβη κατὰ τὰ ὑπομνημαῖα καὶ πρωτογεωμετρικὰ χρόνια. Ἡ ἀποδοχὴ καὶ λατρεία τοῦ θεοῦ βαθμηδὸν ὑποκατέστησε λατρεῖες τοπικῶν θεῶν, τῶν ὁποίων, κατὰ κανόνα, τὰ ὀνόματα διατηρήθηκαν καὶ ὁ λατρευόμενος θεὸς Ἀπόλλων ἔλαβε τὴν προσωνυμία ἀπὸ τὴν παλιὰ γιορτὴ. Ἔτσι στὴν Πελοπόννησο ὁ προδωρικὸς θεὸς Κάρνος ἢ Κάρνειος, λατρευόμενος σὲ γιορτὴ λεγομένη Καρνεῖα, ὑπεχώρησε ὑπὲρ τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα, ἐπονομαζομένου πλέον Ἀπόλλωνα Καρνείου. Τοῦτο συνέβη καὶ σὲ ἄλλες περιοχές: Στὴ Θήβα, ἀντικαθιστῶντας τὸν τοπικὸ θεὸ Ἰσμήνιο, ὁ Ἀπόλλων εἶχε τὴν προσωνυμία Ἀπόλλων Ἰσμήνιος. Στὴ βοιωτικὴ πόλη Ἀκραίφνιο ἐγίνετο Ἀπόλλων Πτώος κ.ἄ. (βλ. Ν. Παπαχατζῆ, *Ἡ θρησκεία στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα*, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1978, σ. 135).

20. Ἄγνα: Ἡ θεὰ Ἄγνα καὶ Ἀγνή ἦταν θεότητες ποὺ συσχετιζόταν μὲ πηγές. Καὶ στὴν Ἀνδανία ἡ πηγὴ ἦταν δίπλα στὸ Τελεστήριο τῶν Μυστηρίων. Στὴν Ἀρκαδία ἡ πηγὴ τοῦ Λυκαίου ὀνομαζόταν Ἀγνώ. Συνήθως ἐπὶ κλήση στὴ συγκεκριμένη θεὰ γινόταν σὲ περιόδους ἀνομβρίας γιὰ πρόκληση βροχῆς. Τὸ τελετουργικὸ γινόταν ὡς ἐξῆς: Ὁ ἱερέας τῆς θεᾶς μὲ κλαδὶ βελανιδιᾶς ἀνατάραζε τὸ νερὸ τῆς πηγῆς. Τότε, σύμφωνα μὲ τὸ πιστεύω τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, προκαλοῦνταν ἀτμοὶ ποὺ ἔδιδαν ἀρκετὰ σύννεφα, ἐκ τῶν ὁποίων προέκυπτε ἡ προσδοκώμενη βροχὴ. Στὴν Ἀνδανία, ποὺ δὲν ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὸ ὄρος Λύκαιον, ἀνάλογη προσδοκία θὰ ὑπῆρχε ἀπὸ τὴ λατρεία τῆς θεᾶς. Κατὰ τὸν Πausanias καὶ ὀρισμένους νεώτερους ἐρευνητὲς ὡς Ἀγνή ἀναφέρεται πάντοτε ἡ Κόρη-Περσεφόνη.

21. Ποδῶν τριάκοντα: Ὁ ἓνας ποὺς ἀντιστοιχεῖ μὲ κάτι περισσότερο ἀπὸ τριάντα ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου. Ἐπομένως οἱ τριάντα πόδες ἀντιστοιχοῦν σὲ κάτι περισσότερο ἀπὸ ἑννέα μέτρα.

22. ὕδρανας: Κατὰ τὸν Ἡσύχιο: «ὕδρανη τὸ ἀκραιφνὲς καὶ καθαρὸν». Κατὰ τὸν ἴδιο, ὕδρανὸς λεγόταν ὁ ἀγνιστὴς στὰ Ἑλευσίνια Μυστήρια. Ἐδῶ, ὕδρανη = τὸ δοχεῖο μὲ τὸ νερὸ ἐξαγνισμοῦ. Ἡ πράξη ἐξαγνισμοῦ μὲ νερὸ κατὰ τὴν προσέλευση σὲ ἱεροὺς χώρους διατηρήθηκε καὶ στοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καὶ γνωστὸς εἶναι ὁ «καρκίνος» «Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν».

ψάντω δὲ καί, ἅφ' ὧν δεῖ καθαρίζειν καὶ ἃ μὴ δεῖ ἔχοντας εἰσπορεύεσθαι.

Ἄ [μ]ή δεῖ ἔχειν ἐν ταῖς σκαναῖς. Μηθεὶς κλίνας ἐχέτω ἐν τᾷ σκανᾷ μηδὲ ἀργυρώματα πλείονος ἄξια δραχμῶν τριακοσιᾶν· εἰ δὲ μή, μὴ ἐπιτρεπόντω οἱ ἱεροί, καὶ τὰ πλειονάζοντα ἱερὰ ἔστω τῶν θεῶν.

Ἀκοσμοῦντων. Ὅταν δὲ αἱ θυσίαι καὶ τὰ μυστήρια συντελεῖται, εὐφαιμεῖν πάντας καὶ ἀκούειν τῶν παραγγελλομένων· τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἢ ἀπρεπῶς ἀναστρεφόμενον εἰς τὸ θεῖον μαστιγούντω οἱ ἱεροί καὶ ἀποκωλύοντω τῶν μυστηρίων.

Ῥαβδοφόρων²³. Ῥαβδοφόροι δὲ ἔστωσαν ἐκ τῶν ἱερῶν εἴκοσι καὶ πειθαρχοῦντω τοῖς ἐπιτελούντοισι τὰ μυστήρια καὶ ἐπιμέλειαν ἔχόντων, ὅπως εὐσχημόνως καὶ εὐτάκτως ὑπὸ τῶν παραγεγενημένων πάντα γίνηται, καθὼς ἂν παραγγέλλωντι οἱ ἐπὶ τούτων τεταγμένοι· τοὺς δὲ ἀπειθοῦντας ἢ ἀπρεπῶς ἀναστρεφόμενους μαστιγούντω. Ἄν δέ τις τῶν ῥαβδοφόρων μὴ ποιῇ, καθὼς γέγραπται, ἢ ἄλλο τι ἀδικοῖ ἢ ποιοῖ ἐπὶ καταλύσει τῶν μυστηρίων, κριθεὶς ἐπὶ τῶν ἱερῶν, ἂν κατακριθεῖ, μὴ μετεχέτω τῶν μυστηρίων.

Περὶ τῶν διαφόρων. Τὰ δὲ πίπτοντα διάφορα ἐκ τῶν μυστηρίων ἐγλεγόντω οἱ κατασταθέντες ὑπὸ τοῦ δάμου πέντε· εἰσφερόντω δὲ οἱ ἄρχοντες ἀνάνκαι πάντες, μὴ δις τοὺς αὐτοὺς, τίμαμα ἔχοντα ἕκαστον μὴ ἔλασσον ταλάντου, καὶ τῶν κατασταθέντων παραγραφάτω ἡ γερουσία τὸ τίμαμα, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τῶν εἰσενεγκάντων. Τοῖς δὲ ἐγλογευόντοισι τὰ διάφορα λειτουργεῖτω ὁ ἀργυροσκόπος. Ὅταν δὲ ἐπιτελεσθεῖ τὰ μυστήρια, ἀπολογισάσθωσαν ἐμ πάντοισι ἐν τᾷ πρώτῳ συννόμῳ συναγωγᾷ τῶν συνέδρων, καὶ γραφὰν ἀποδόντω τῷ ἐπιμελητᾷ παραχρῆμα γράφοντες ἐπ' ὀνόματος τὰ πεπτωκότα δι[ά]φορα ἀπὸ τοῦ καθαρμοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν πρωτομυστᾶν τὸ ὑποστατικόν²⁴, καὶ ἂν τι ἄλλο πέσει, καὶ τὴν γεγενημένην ἔξοδον, καὶ τι ἂν εἴ λοιπόν, καὶ ἀριθμησάντω παραχρῆμα τῷ ταμία καὶ ἔστωσαν ὑπό-

23. ῥαβδοφόρων: Οἱ ραβδοφόροι λέγονταν καὶ ἀπλῶς ραβδοῦχοι. Κατὰ κανόνα ἔφεραν ράβδο ἢ βακτηρία ὡς ἔμβλημα καὶ ὄργανο τῆς ἐξουσίας τους. Στὴν περίπτωση τῶν μυστηρίων ἦσαν ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν πιστὴ τήρηση τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἱεροτελεστίας. Ἀπὸ σωζόμενες ἀγγειογραφίαι φαίνεται ὅτι φοροῦσαν ἐρυθρὸ ἱμάτιο ποὺ εἶχε χρυσὰ κεντήματα. Σὲ ἡπιότερες μορφές ἐπιτήρησης λέγονταν ἐπιτηρητές ἢ ἐπόπτες καὶ δὲν ἦταν ἀπαραίτητο νὰ φέρουν διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς ἀποστολῆς τους.

24. ὑποστατικόν: Τὸ τέλος (ποσὸ) μύησης: Στὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια τὸ καταβαλλόμενο ποσὸ στὸν ἱεροφάντη ποὺ διενεργοῦσε τὴ μύηση ἦταν ἓνας ὁβολὸς τὴν ἡμέρα. Ἀπὸ τὸ ἐδῶ κείμενο φαίνεται ὅτι ἄλλο ἦταν τὸ καταβαλλόμενο ποσὸ γιὰ τοὺς γινόμενους καθαροὺς – ἐξαγνισμοὺς. Ἀπὸ τὸ ἀμέσως ἐπόμενο κείμενο φαίνεται ὅτι προσφερόταν ἀπὸ τὴν πόλιν στὸν Μνασίστρατο καὶ ποσὸ τῶν ἑξὶ χιλιάδων δραχμῶν.

μαστροί, ἂν τι εὐρίσκωνται ἀδικοῦντες, διπλασίου καὶ ἐπιτιμίου [δραχ]μῶν χιλιάων, καὶ οἱ δικαστ[αί] μὴ ἀφαιρουντὼ μηθέν· οἱ δ' ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ πεντηκοστῷ ἔτει κατεσταμένοι ἐξοδιασάντων καὶ Μνα[σισ]τράτῳ τὸ διδόμενον[εν αὐτῷ] διάφορον εἰς τὸν στέφανον ὑπὸ τῆς [πό]λεως, δραχμὰς ἑξακισχιλίας, ἀποδόντων δὲ τῷ ταμίᾳ καὶ ὅσα κα εἴ [πρ]οεξωδιασμένα διάφορα [ὑπ]ὸ τοῦ ταμίου ἐ[ν τῷ πέμπτῳ καὶ πεντηκοστῷ] ἔτε[ι εἰς] τὰ κ[α]τασκευαζόμε[ν]α ἐν [τῷ] Καρνειασίῳ ἢ δαπανούμενα χάριν τῶν μυστηρίων. Τὸ δὲ [λοιπὸν ἐκ τῶν διαφόρων τούτου τοῦ ἔτους] ἐξοδιαζόντ[ω οἱ πέντε εἰς τὰ] ἐπισκε[υα]ζόμενα ἐν τῷ Καρνειασίῳ, καὶ ἂν τινος ἔτι χρεία εἴ [παρὰ ταύτας τὰς] ποθόδους, φερόντων γράφοντες ρη[τῶς εἰς] ὃ ἂν χρεία εἴ, καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ σύεδροι δογματοποιεῖσθωσαν, ὅτι δεῖ τὸν ταμίαν [διδόμ]εν τὰ διάφορα. Ἀπὸ δὲ τῶν πιπτόντων ἐκ τῶν μυστηρίων ἀποκαθιστάσθω τῷ ταμίᾳ τὰ διάφορα, καὶ ἀποδόντων γραφάν τῷ ἐπιμελητᾷ, περὶ ὧν κα διοικήσωντι, καὶ ἔστωσαν ὑπόμαστροι, ἂν τι ἀδικήσωντι, καθὼς ἐπάνω γέγραπται. Ὁ δὲ ταμίης, ὅσον κα παραλάβει διάφορον λοιπὸν ἐκ τούτων, γραφέτω ἐν ὑπεχθέματι εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν ἐν τῷ Καρνειασίῳ, καὶ μὴ ἀναχρησάσθω εἰς ἄλλο μηθέν, μέχρι ἂν ἐπιτελεσθεῖ, ὅσων χρεία ἐστὶ ποτὶ τὰν τῶν μυστηρίων συντέλειαν· μηδὲ γραψάτω μηθεὶς δόγμα, ὅτι δεῖ ταῦτα τὰ διάφορα εἰς ἄλλο τι καταχρήσασθαι· εἰ δὲ μή, τό τε γραφὲν ἀτελὲς ἔστω, καὶ ὁ γράψας ἀποτεισάτω δραχμὰς δισχιλίας²⁵. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ταμίης, ὅτι κα ἐξοδιάσει, διπλοῦν καὶ δραχμὰς δισχιλίας· καὶ οἱ δικασταὶ μὴ ἀφαιρουντὼ μηθέν, καὶ τὰ πίπτοντα ἐκ ταυτῶν τῶν κρισίων διάφορα ὑπαρχέτω εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν ἐν τῷ Καρνειασίῳ. Ὅταν δὲ ἐπι[σ]τελεσθεῖ, ὅσων χρεία ἐστὶ ποτὶ τὸ συντελεῖν τὰ μυστήρια, ὑπαρχέτω τὰ πίπτοντα διάφορα τῶν μυστηρίων εἰς τὰς τὰς πόλεως ἐσόδους.

Θυμάτων παροχᾶς. Οἱ ἱεροὶ μετὰ τὸ κατασταθῆμεν προκαρῦξαντες ἐγδόντων τὰν παροχὰν τῶν θυμάτων, ὧν δεῖ θύεσθαι καὶ παρίστασθαι ἐν τοῖς μυστηρίοις, καὶ τὰ εἰς τοὺς καθαρμούς, ἐγδιδόντες, ἂν τε δοκεῖ συμφέρον εἶμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντα τὰ θύματα, ἂν τε κατὰ μέρος, τῷ τὸ ἐλάχιστον ὑφισταμένῳ λάμψεσθαι διάφορον. Ἔστι δὲ ἃ δεῖ παρέχειν πρὸ τοῦ ἄρχεσθαι τῶν μυστηρίων, ἄρνας δύο λευκοὺς, ἐπὶ τοῦ καθαρμοῦ κρίον εὐχρουν, καί, ὅταν ἐν τῷ θεάτρῳ καθαίρει, χοιρίσκους τρεῖς, ὑπὲρ τοὺς

25. ὁ γράψας ἀποτεισάτω δραχμὰς δισχιλίας: Ἡ πρακτικὴ νὰ τιμωρεῖται ὁποῖος προτείνει ψήφισμα γιὰ μεταφορὰ χρημάτων ἀπὸ ἱεροτελεστίες σὲ ἄλλες δημόσιες χρήσεις ἦταν παλιά. Πιὸ γνωστὴ εἶναι ἡ περίπτωση τῶν θεωρικῶν χρημάτων στὴν Ἀθήνα, ὅπου μὲ νόμο τοῦ Εὐδούλου εἶχε καθιερωθεῖ νὰ ἐπιβάλλεται αὐστηρὴ τιμωρία σὲ ὁποῖον προτείνει ψήφισμα γιὰ μεταβολὴ τῶν θεωρικῶν (Ἀθηναῖος, IV 166).

πρωτομύστας ἄρνας ἑκατόν, ἐν δὲ τῇ πομπῇ Δάματρι σὺν ἐπίτοκα, τοῖς δὲ Μεγάλοις θεοῖς²⁶ δάμαλιν διетὴ σὺν, Ἑρμῶνι κριόν,²⁷ Ἀπόλλωνι Καρνεῖω κάπρον, Ἄγναι οἶν. Ὁ δὲ ἐγδεξάμενος κατεγγυεύσας ποτὶ τοὺς ἱεροὺς λαβέτω τὰ διάφορα καὶ παριστάτω τὰ θύματα εὐίερα καθαρὰ ὁλόκλαρα, καὶ ἐπιδειξάτω τοῖς ἱεροῖς πρὸ ἡμερῶν δέκα τῶν μυστηρίων· τοῖς δὲ δοκιμασθέντοις σαμεῖον ἐπιβαλόντω οἱ ἱεροί, καὶ τὰ σαμειωθέντα παριστάτω ὁ ἐγδεξάμενος· ἂν δὲ μὴ παριστῇ ἐπὶ τὴν δοκιμασίαν, πρассόντω οἱ ἱεροί τοὺς ἐγγύους αὐτὸ καὶ τὸ ἥμισυ, τὰ δὲ θύματα αὐτοὶ παρεχόντω καὶ ἀπὸ τῶν πραχθέντων διαφορῶν κομισάσθωσαν τὴν γενομένην δαπάναν εἰς τὰ θύματα.

Τεχνιτῶν εἰς τὰς χοριτείας. Οἱ ἱεροὶ προγραφόντω κατ' ἐνιαυτὸν τοὺς λειτουργήσοντας ἓν τε ταῖς θυσίαις καὶ μυστηρίοις αὐλητὰς²⁸ καὶ κιθαριστάς²⁹, ὅσους κα εὐρίσκωντι εὐθέτους ὑπάρχοντας, καὶ οἱ προγραφέντες λειτουργοῦντω τοῖς θεοῖς.

26. τοῖς Μεγάλοις θεοῖς: Ὁ ὄρος Μεγάλοι θεοὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν προελληνικὴ ἢ πελασγικὴ θρησκεία. Τοὺς ὀνόμαζαν καὶ θεοὺς ἰσχυροὺς ἢ θεοὺς δυνατοὺς. Πρῶτος ἀπὸ τοὺς ποιητὲς πού τοὺς ἀναφέρει ἦταν ὁ Πίνδαρος. Οἱ θεοὶ αὐτοὶ λατρεύονταν μὲ μυστήρια καὶ προσφωνοῦνταν ἀπλῶς θεοί. Τὸ ποῖοι ἀκριδῶς ἦσαν δὲν ἦταν σαφῶς καθορισμένο. Ἄλλοι τοὺς ἐξελάμβαναν ὡς τέσσερις καὶ ἄλλοι ὡς τρεῖς, καὶ τοὺς ταύτιζαν μὲ ὀρισμένους ἀπὸ τοὺς παρακάτω: τὸ Δία, τὴν Ἀθηνᾶ, τὸν Ἑρμῆ, τὴν Δήμητρα, τὸν Ἥφαιστο καὶ τὴν Περσεφόνη, μὲ διαφορετικὴ ἐπιλογὴ κατὰ τόπους. Στὰ Ἑλληνιστικὰ χρόνια φαίνεται ὅτι στοὺς Μεγάλους θεοὺς κατέτασσαν τὴν Δήμητρα, τὴν Περσεφόνη καὶ τὸν Πλούτωνα—Ἄδη, δηλαδή τοὺς θεοὺς τῆς γεωργίας καὶ τῆς βλάστησης—ἀναγέννησης.

27. Ἑρμῶνι κριόν: Οἱ ἀρχαῖοι θεωροῦσαν τὸν Ἑρμῆ θεὸ—προστάτη τῶν κοπαδιῶν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα θεὸ τοῦ ποιμενικοῦ βίου. Ἡ Ἄγνη ἦταν θεότητα τῶν πηγῶν. Ὁ Kōble νομίζει ὅτι ἡ μνημονευομένη στήν Ἐπιγραφή Ἄγνα εἶναι ἡ κόρη—Περσεφόνη (I. G. VI 1930 εἰσαγωγή). Βλ. καὶ σχόλιο 16.

28. αὐλητὰς: Αὐλητὲς ἦσαν οἱ παίζοντες τὸν αὐλό. Αὐτὸς ἦταν τὸ μόνο πνευστὸ ὄργανο τῆς ἀρχαιότητος καὶ διαιρεῖτο σὲ κυρίως αὐλό, σὲ σύριγγα καὶ σὲ σάλπιγγα. Ἀποτελεῖτο ἀπὸ ἓνα λεπτὸ σωλήνα, καλάμου ἢ ξύλου, πού εἶχε τρυπήματα σὲ ἀρμόδια μέρη. Ὁ παραγόμενος ἀπὸ τὸν αὐλό τόνος διαιρεῖτο σὲ τρία εἶδη: τὸν δώριο, τὸν φρύγιο καὶ τὸν λύδιο. Οἱ ἐκτελούμενες μουσικὲς συνθέσεις λέγονταν σπόνδεια αὐλήματα καὶ ἐκτελοῦνταν σὲ θυσίαις, συμπόσια καὶ κηδεῖες. Τὸν αὐλό τελειοποίησε ὁ Πρόδρομος ὁ Θηβαῖος, περὶ τὸν 3ο π.Χ. αἰ. Ὁ αὐλὸς θεωρεῖτο γενικὰ ὄργανο τοῦ Διονύσου. Οἱ αὐλητὲς στίς δημόσιες ἐκδηλώσεις ἔφεραν χιτῶνα ποδήρη.

29. κιθαριστάς: Κιθαριστὲς ἦσαν οἱ παίζοντες τὴν κιθάρα. Αὐτή, μαζί μὲ τὴν λύρα, ἦταν τὸ πιὸ ἀγαπητὸ μουσικὸ ὄργανο τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἡγεῖο τῆς κιθάρας ἦταν ὄστρακο χελώνας καὶ εἶχε χορδὲς πού κυμαίνονταν ἀπὸ ἑπτὰ ἕως ἑνδεκά. Οἱ κιθαριστὲς ἔφεραν τὴν κιθάρα στὸν ὦμο καὶ ἐκρατεῖτο ἀπὸ εἰδικὸ λουρὶ πού λεγόταν τελαμώνας. Ὅταν οἱ κιθαριστὲς ἦσαν ταυτοχρόνως καὶ τραγουδιστὲς λέγονταν κιθαρωδοί. Κατὰ τὸν 5ο π.Χ. αἰ. φοροῦσαν καὶ μακριὰ χλαμύδα πού ἦταν στολισμένη μὲ κάθετες ταινίες. Ἡ κιθάρα ἦταν ὄργανο τοῦ Ἀπόλλωνα. Ἦταν ταυτοχρόνως καὶ ἔμβλημά του.

Ἀδικημάτων. Ἄν δέ τις ἐν ταῖς ἀμέραις, ἐν αἷς αἶ τε θυσίαι καὶ τὰ μυστήρια γίνονται, ἀλῶ εἴτε κεκλεβῶς εἴτε ἄλλο τι ἀδίκημα πεποιηκώς, ἀγέσθω ἐπὶ τοὺς ἱερούς· καὶ ὁ μὲν ἐλεύθερος, ἂν κατακριθεῖ, ἀποτινέτω διπλοῦν, ὁ δὲ δοῦλος μαστιγούσθω καὶ ἀποτεισάτω διπλοῦν τὸ κλέμμα, τῶν δὲ ἄλλων ἀδικημάτων ἐπιτίμιον δραχμὰς εἴκοσι· ἂν δὲ μὴ ἐκτίνει παραχρῆμα, παραδότω ὁ κύριος τὸν οἰκέταν τῷ ἀδικηθέντι εἰς ἀπεργασίαν· εἰ δὲ μὴ, ὑπόδικος ἔστω ποτὶ διπλοῦν.

Περὶ τῶν κοπτόντων ἐν τῷ ἱερῷ. Μηδεὶς κοπτέτω ἐκ τοῦ ἱεροῦ τόπου³⁰. ἂν δέ τις ἀλῶ, ὁ μὲν δοῦλος μαστιγούσθω ὑπὸ τῶν ἱερῶν, ὁ δὲ ἐλεύθερος ἀποτεισάτω, ὅσον καὶ οἱ ἱεροὶ ἐπικρίνωνσι· ὁ δὲ ἐπιτυχὼν ἀγέτω αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς ἱερούς καὶ λαμβανέτω τὸ ἥμισυ.

Φύγιμον εἶμεν τοῖς δούλοις. Τοῖς δούλοις φύγιμον ἔστω τὸ ἱερόν, καθὼς ἂν οἱ ἱεροὶ ἀποδείξωνσι τὸν τόπον, καὶ μηθεὶς ὑποδεχέσθω τοὺς δραπέτας μηδὲ σιτοδοτεῖτω μηδὲ ἔργα παρεχέτω· ὁ δὲ ποιῶν παρὰ τὰ γεγραμμένα ὑπόδικος ἔστω τῷ κυρίῳ τὰς τοῦ σώματος ἀξίας διπλασίας καὶ ἐπιτιμίου δραχμᾶν πεντακοσιᾶν, ὁ δὲ ἱερεὺς ἐπικρινέτω περὶ τῶν δραπετικῶν, ὅσοι καὶ ἦνται ἐκ τᾶς ἀμετέρας πόλεως, καὶ ὅσους καὶ κατακρίνει, παραδότω τοῖς κυρίοις· ἂν δὲ μὴ παραδιδῷ ἐξέστω τῷ κυρίῳ ἀποτρέχειν ἔχοντι.

Περὶ τᾶς κράνας. Τὰς δὲ κράνας³¹ τὰς ὠνο[ι]μασμένας διὰ τῶν ἀρχαίων ἐγγράφων Ἄγνας³² καὶ τοῦ γε[γε]νημένου ποτὶ τῇ κράνᾳ ἀγάλματος τὰν ἐπιμέλειαν ἔχέτω Μνασίστρατος, ἕως ἂν ζεῖ, καὶ μετεχέτω μετὰ τῶν ἱερῶν τὰν τε θυσιᾶν καὶ τῶν μυστηρίων, καὶ ὅσα καὶ οἱ θύοντες ποτὶ τῇ κράνᾳ τραπεζῶντι, καὶ τῶν θυμάτων τὰ δέρματα λαμβανέτω Μνασίστρατος, τῶν τε διαφόρων, ὅσα καὶ οἱ θύοντες ποτὶ τῇ κράνᾳ προτιθῆντι ἢ εἰς τὸν θησαυρόν, ὅταν κατασκευασθεῖ, ἐμβάλωντι, λαμβανέτω Μνασίστρατος τὸ τρίτον μέρος· τὰ δὲ δύο μέρη, καὶ ἂν τι ἀνάθεμα ὑπὸ τῶν θυσιαζόντων ἀνατιθῆται, ἱερὰ ἔστω τῶν θεῶν. Ὁ δὲ ἱερεὺς καὶ οἱ ἱεροὶ ἐπιμέλειαν ἔχοντες, ὅπως ἀπὸ τῶν διαφόρων ἀναθέματα κατασκευάζεται τοῖς θεοῖς, ἃ ἂν τοῖς συνέδροις δόξῃ.

Θησαυρῶν κατασκευ[ᾱ]ς. Οἱ ἱεροὶ οἱ κατεσταμένοι ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ πεντηκοστῷ ἔτει ἐπιμέλειαν ἔχοντες μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος, ὅπως κατασκευασ[θ]ῇντι θησαυροὶ λίθινοι δύο κλακτοί, καὶ χωραξάντω τὸν μὲν ἓνα εἰς τὸν ναὸν τῶν Μεγάλων θεῶν, τὸν δ' ἄλλον ποτὶ τῇ κράνᾳ, ἐν ᾧ ἂν

30. Μηδεὶς κοπτέτω ἐκ τοῦ ἱεροῦ τόπου: Ὁ Πανσανίας ὀνομάζει τὸν ἱερὸ αὐτὸν τόπον Καρνάσιον ἄλσος, πού ἦταν, ὅπως λέγει, γεμᾶτο ἀπὸ κυπαρίσσια. Τὴν εὐρύτερη πεδιάδα ὀνομάζει Στενυκληρικὸν πεδίον (IV 33 4).

31. Τὰς δὲ κράνας: Πρόκειται γιὰ τὴν κρήνη-πηγὴν ποῦ σήμερον λέγεται Ντιβάρι ἢ Κεφαλόδρουσο. Μέχρι πρόσφατα εἶχε πλούσιο νερό. Τὶς τελευταῖες ὁμως δεκαετίες ἔγιναν περιμετρικὰ ὀρισμένες γεωτροήσεις, ποῦ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα κατὰ περιόδους ἢ πηγὴ νὰ στερεύει.

τόπῳ δοκεῖ αὐτοῖς ἀσφαλῶς ἔξειν· καὶ ἐπιθέντω κλᾱκας, καὶ τοῦ μὲν παρὰ τᾷ κράνῳ ἔχέτω τὴν ἑτέραν κλᾱκα Μνασίστρατος, τὴν δὲ ἄλλαν οἱ ἱεροί, τοῦ δὲ ἐν τῷ ναῷ ἔχόντω τὴν κλᾱκα οἱ ἱεροί, καὶ ἀνοιγόντω κατ' ἐνιαυτὸν τοῖς μυστηρίοις καὶ τὸ ἑξαριθμηθὲν διάφορον ἐ[ξ] ἑκατέρου τοῦ θησαυροῦ χωρὶς γράψαντες ἀνενεγκάντω· ἀποδόντω δὲ καὶ Μνασιστράτῳ τὸ γινόμενον αὐτῷ διάφορον, καθὼς ἐν τ[ῷ] διαγράμματι γέγραπται.

Ἱεροῦ δείπνου. Οἱ ἱεροὶ ἀπὸ τῶν θυμάτων τῶν ἀγομένων ἐν τᾷ πομπᾷ ἀφελόντες ἀφ' ἑκάστου τὰ νόμι[μα] τοῖς θεοῖς [τὰ λοι]πὰ κρέα καταχρησάσθωσαν εἰς τὸ ἱερὸν δείπνον³³ μετὰ τῶν ἱερῶν καὶ παρθένων, καὶ παραλαβόντω τὸν τε ἱερῇ [καὶ τὰ]ν ἰέρεαν κ[αὶ τὰ]ν ἰέρεαν τοῦ Καρνείου καὶ Μνασίστρατον καὶ τὴν γυναῖκα τε καὶ τὰς γενεάς αὐτοῦ καὶ τῶν τεχνιτῶν τοὺς λει[το]υ[ργή]σαντας [ἐν ταῖς χορείαις³⁴ καὶ τῶν ὑπηρεσιᾶν τοὺς λειτουργοῦντας αὐτοῖς· καὶ εἰς τὰ λοιπὰ δαπανάματα μὴ πλεῖον ἀνάλωμα [π]οιοῦντες δραχμᾶν (vacare videtur).

Ἀγορᾶς. Οἱ ἱεροὶ τόπον ἀποδείξαντω, ἐν ᾧ πραθήσεται πάντα· ὁ δὲ ἀγορανόμος³⁵ ὁ ἐπὶ πόλεος [ἐπι] ἐπιμέλειαν ἔχέτω, ὅπως οἱ πωλοῦντες ἄδολα καὶ καθαρὰ πωλοῦντι καὶ χρῶνται σταθομοῖς καὶ μέτροις συμφώνοις ποτὶ τὰ δαμόσια, καὶ μὴ τασσέτω μή[τ]ε πόσου δεῖ πωλεῖν, μηδὲ καιρὸν τασσέτω μηδὲ πρασσέτω μηθεὶς τοὺς πωλοῦντας τοῦ τόπου μηθέν· τοὺς δὲ μὴ πωλοῦντας καθὼς γέγραπται, τοὺς μὲν δούλους μαστιγούτω, τοὺς δὲ ἐλευθέρους ζαμιούτω εἴκοσι δραχμαῖς· καὶ τὸ κρῖμα ἔστω ἐπὶ τῶν ἱε[ρῶν.] vac.

32. Ἄγνας: Ἡ ἐδῶ ἀναφερόμενη Ἄγνη ἦταν, κατὰ τὸν Πausanία, ἡ κόρη τῆς Δήμητρας. Αὐτὴ τῇ γνώμῃ διατυπώνει καὶ ὁ Köble (I. G. VI 1930 εἰσαγωγή). Βλ. καὶ σχόλιο 18.

33. τὰ λοιπὰ κρέα καταχρησάσθωσαν εἰς ἱερὸν δείπνον. Σύνηθες ἦταν γιὰ μὲν τοὺς θεοὺς νὰ διατίθενται κακῆς ποιότητος κρέατα, ἐνῶ τὰ καλύτερα κομμάτια ἐπιλέγονταν γιὰ τοὺς πιστοὺς. Γενικὰ τὸ κρέας τοῦ σφαγείου δὲν ἔπρεπε νὰ μεταφέρεται ἐκτὸς ἱεροῦ χώρου καὶ ἐπίσης ἔπρεπε νὰ καταναλώνεται ἐπὶ τόπου πρὶν νυχτώσει.

34. τῶν τεχνιτῶν τοὺς λειτουργήσαντας ἐν ταῖς χορείαις. Οἱ αὐλητὲς καὶ κιθαριστὲς οἱ μετέχοντες σὲ θυσίαις καὶ συμπόσια μετεῖχαν πάντοτε στὴν προσφερόμενη τροφή. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου στοὺς ἀρχαίους παροιμιώδης εἶχε καταστεῖ ἡ ἔκφραση «αὐλητοῦ βίον ζῆν», πὺν λεγόταν γιὰ τοὺς διατρεφόμενους μὲ δαπάνες ἄλλων.

35. ἀγορανόμος. Στὶς περισσότερες ἐλληνικὲς πόλεις ὁ ἀγορανόμος ἦταν τακτικὸς ἄρχων, καὶ εἶχε τὴν ἀρμοδιότητα γιὰ τὰ πλεῖστα θέματα τῆς ἀγορᾶς. Δηλαδή εἶχε τὴν ἐπιμέλεια ὅλων τῶν πωλουμένων πραγμάτων, ἐκτὸς τοῦ σίτου, ὑπαγομένου στὴν ἀρμοδιότητα τοῦ σιτοφύλακα. Ὁ ἀγορανόμος ἔφερε συνήθως μαστίγιο καὶ ἐπέβαλε πρόστιμα στοὺς πολῖτες, ἐνῶ στοὺς δούλους ἀσκοῦσε μαστιγώσεις. Στὴν Ἀθήνα οἱ ἀγορανόμοι ἦσαν δέκα, πέντε γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ πέντε γιὰ τὸν Πειραιᾶ. Στὸ ἐδῶ κείμενο γίνεται καλὴ περιγραφή τῶν καθηκόντων τῶν ἀγορανόμων.

“Υδατος. Ἐχέτω δὲ ἐπιμέλειαν ὁ ἀγορανόμος καὶ περὶ τοῦ ὕδατος, ὅπως κατὰ τὸν τᾶς παναγύριος χρόνον μηθεὶς κακοποιεῖ μήτε [τὸ β]ήλημα³⁶ μήτε τοὺς ὀχετοὺς μήτε ἂν τι ἄλλο κατασκευασθεῖ ἐν τῷ ἱερῷ χάριν τοῦ ὕδατος, καὶ ὅπως, καθὼς ἂν μερισθεῖ, ῥεῖ τὸ ὕδωρ καὶ μη[θ]ε[ῖς ἀ]ποκωλύει τοὺς χρωμένους· ἂν δέ τινα λαμβάνει ποιοῦντά τι τῶν κεκωλυμένων, τὸν μὲν δοῦλον μαστιγούτω, τὸν δὲ ἐλεύθερον [ζαμιούτω] εἴκοσι δραχμαῖς καὶ τὸ κρίμα ἔστω ἐπὶ τῶν ἱερῶν.

Ἀλειμματος καὶ λουτροῦ. Ὁ ἀγορανόμος ἐπιμέλειαν ἔχέτω, ὅπως οἱ θέλοντες [βαλανεύειν]³⁷ ἐν τῷ ἱερῷ μὴ πλεῖον πράσσωντι τοὺς λουομένους δύο χαλκῶν³⁸ καὶ παρέχωντι πῦρ καὶ μάκραν εὐκρατον καὶ τοῖς κατακλυζομένοις³⁹ ὕδωρ εὐκρατον, καὶ ὅπως ὁ ἐγδεξάμενος τῶν ξύλων τὰν παροχὰν εἰς τὸ ἀλειπτήριον παρέχει ξύλα ξηρὰ καὶ ἱκανὰ τοῖς ἀλει[φομένοις]⁴⁰ κατ’ ἀμέραν ἀπὸ τετάρτας ὥρας ἕως ἐδδόμας⁴¹. Δοῦλος δὲ μηθεὶς ἀλειφέσθω. Οἱ δὲ ἱεροὶ ἐγδιδό[ι]ντω τὰν παροχὰν τῶν ξύλ[ω]ν [τῶν εἰς τ]ὸ ἀλειπτήριον· ἂν δέ τις τῶν ἐγδεξαμένων ἢ τῶν βαλανέων μὴ ποιεῖ καθὼς γέγραπται, τὸν μὲν δοῦλον μαστιγούτω ὁ ἀγορανό[μος, τ]ὸν δὲ

36. *βήλημα*: Κατὰ τὸν Ἡσύχιον ἦταν τὸ «κώλυμα, φράγμα ἐν ποταμῷ, Λάκωνες».

37. *βαλανεύειν*: Ἡ προσφορὰ ὑπηρεσίας στὸ βαλανεῖο–λουτρό. Τὰ χρήματα ποὺ πλήρωναν οἱ λουόμενοι λέγονταν ἐπίλουτρον.

38. *δύο χαλκῶν*: Ὁ χαλκοῦς ἰσοῦτο πρὸς τὸ ἓνα ὄγδοο τοῦ ὀβολοῦ. Ἐπομένως τὰ δύο χαλκὰ νομίσματα (δίχαλκον) ἀντιστοιχοῦσαν σὲ ἓνα τέταρτο τοῦ ὀβολοῦ. Στὰ Ἑλληνιστικὰ χρόνια τὸ σύννηθες ἐπίλουτρον ἦταν δύο ὀβολοί.

39. *τοῖς κατακλυζομένοις*: Συνήθης τρόπος λουτροῦ ἦταν ὁ ἀκόλουθος: Ὁ λουόμενος καθόταν σὲ λεκάνη (ἀσάμινθο) ποὺ δὲν περιεῖχε νερό. Ἀκολουθῶς, ὁ προσφέρων ὑπηρεσία βαλανέως, μὲ σκεῦος λεγόμενο ἀρύταινα, ἔριχνε στὸ κεφάλι καὶ στοὺς ὤμους τοῦ λουομένου ζεστὸ νερό, τὸ ὁποῖο εἶχε θερμανθεῖ σὲ λέβητα, μὲ ὑποκείμενη σ’ αὐτὸν φωτιά. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ οἱ λουόμενοι στὸ κείμενό μας ὀνομάζονται κατακλυζόμενοι.

40. *τοῖς ἀλει[φομένοις]*: Οἱ λουόμενοι μετὰ τὸ λουτρό, ἰδίως τὸ θερμό, ἀλείφονταν μὲ λάδι, γιὰ νὰ ἀπαλύνουν τὸ ἀποξηραμένο δέρμα. Χρησιμοποιοῦσαν ἐπίσης στλεγγίδες (ξύστρες), ποὺ ἐδῶ ὀνομάζονται γενικῶς ξύλα. Τὰ ὑλικά αὐτὰ χορηγοῦνταν ἀπὸ τὸν βαλανέα. Γιὰ τὸν καθαρισμὸ τοῦ σώματος ὀρισμένοι χρησιμοποιοῦσαν μία ὕλη ποὺ λεγόταν ρύμμα καὶ ἀποτελεῖτο ἀπὸ κονίαμα, νίτρο καὶ κιμωλία (βλ. Ἀριστοφ., Βάτραχοι 710).

41. *ἀπὸ τετάρτας ὥρας ἕως ἐδδόμας*: Μὲ σημερινοὺς ὅρους ἀπὸ τὶς 10 π.μ. ἕως τὴν 13 μ.μ. Κατὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ γράφεται ἡ Ἐπιγραφή ἡ ἡμέρα χωρίζεται σὲ τέσσερα ἴσα μέρη καὶ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ περιέχει τρεῖς ὥρες. Δηλωτικὰ σημεῖα τῆς ἡμέρας ἦταν ἡ τρίτη, ἡ ἕκτη καὶ ἡ ἐνάτη ὥρα, δηλαδή οἱ ὥρες 9 π.μ., 12 μ. καὶ 3 μ.μ. Καὶ ἡ νύκτα ἀποτελεῖτο ἀπὸ 4 τρίωρες “φυλακές”. Ἡ πρώτη ἀρχίζει μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου.

ἐλεῖθ[ε]ρον ζαμιούτω καθ' ἕκαστον ἀδίκημα εἴκοσι δραχμαῖς· καὶ τὸ κρίμα ἔστω ἐπὶ τῶν ἱερῶν.

Συνέσιος ἀναφορᾶς. Οἱ ἱε[ροὶ] δ[ι]σα καὶ διοικήσονται ἐν τῇ παναγύρῃ ἢ κατακρίνωντί τινας, σύνεσιν ἀνενεγκάντω εἰς τὸ πρυτανεῖον⁴². ἀναγραφάντω δὲ καὶ [εἰς τ]ὸν οἶκον ἐν τῷ ἱερῷ, οὗς ἂν κατακρίνωντι καὶ ἐπὶ ποίῳ ἀδικήματι.

Ἀντίγραφον ἔχειν τοῦ διαγράμματος. Οἱ κατεσταμέ[νοι] ὥ[στε] γράφαι τὸ διάγραμμα, καθὼς ἂν δοκιμασθεῖ, δόντω τοῖς νομοδείκταις ἀντίγραφον. Οἱ δὲ λαβόντες ἐπιδεικνύοντω τῷ [χρε]ίαν ἔχοντι. Καὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις συνλειτουργοῦντω τοῖς ἱεροῖς καὶ ὁ κᾶρυξ⁴³ καὶ αὐλητᾶς καὶ μάντις⁴⁴ καὶ ἀρχιτέκτων.

[Τᾶς κατα]στάσιος τῶν δέκα. Οἱ δαμοργοί⁴⁵ τοῦ ἕκτου μηνὸς τῇ δωδεκάτῃ⁴⁵, πρὸ τοῦ τὸν κ[λᾶ]ρον τῶν ἱερῶν [κ]αὶ τὰν ἱερᾶν γίνεσθαι, ἀποδόντ[ω] τῷ δάμῳ χειροτονίαν, ὅπως καταστήσει ἐκ πάντων τῶν πολιτῶν

42. εἰς τὸ Πρυτανεῖον. Πρόκειται γιὰ τὴν ἔδρα τῶν πρυτάνεων. Στὸ πρυτανεῖο φυλασσόταν τὸ ἀρχεῖο τῶν ἀρχόντων καὶ συντηρεῖτο τὸ ἄσβεστο πῦρ τῆς πόλεως. Συνήθως ὑπῆρχε καὶ ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ἑστίας. Σ' αὐτὸ σιτίζονταν μὲ δωρεὰν δαπάνη οἱ πρυτάνεις καὶ ὅσοι ἐκ τῶν πολιτῶν εἶχαν τύχει αὐτῆς τῆς προνομίας. Ὁ ἐπιστάτης τῶν πρυτάνεων κατεῖχε τὰ κλειδιά τῶν χώρων στοὺς ὁποίους φυλάσσονταν τὰ δημόσια χρήματα καὶ ἔγγραφα.

43. ὁ κᾶρυξ: Οἱ κήρυκες ἦσαν τάξιν ὑπαλλήλων πού μετέφεραν ἐξαγγελίες καὶ διαταγές πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐξουσιῶν. Θεωροῦνταν ἱερὰ πρόσωπα καὶ ἔφεραν ράβδο πού λεγόταν κηρύκειον. Εἶχαν ὡς προστάτη τους τὸ θεὸ Ἑρμῆ, πού ἦταν ὁ κήρυκας καὶ ἀγγελιοφόρος τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. Σὲ περίοδο πολέμου στέλνονταν στὴν ἀντίπαλο πλευρὰ γιὰ ἀναγγελία ὅρων εἰρήνευσης. Στὴν Ἐλευσίνα ἦσαν τάξιν ἱερέων (σωματεῖο), πού συνεδρίαζε στὸν λεγόμενο οἶκο κηρύκων καὶ εἶχαν ρόλο στὰ μυστήρια. Ἀνέφεραν πάντοτε τὴν καταγωγή τους στὸν Ἑρμῆ.

44. μάντις: Οἱ μάντις ἦσαν ὄργανα πρὸς διαπίστωση τῆς θέλησης τῶν θεῶν. Ἦσαν διακεκριμένη τάξιν, ἀλλὰ δὲν εἶχαν ἀναφορὰ σὲ τόπους ἱεροῦς. Δὲν ἀντιπροσώπευαν θρησκευτικὴ ἀρχὴ καὶ εἶχαν ὡς πηγὴ τῶν γνώσεών τους κυρίως τὸ θεὸ Ἀπόλλωνα. Κύριο ἔργο τους ἦταν ἡ ἐξήγηση φαινομένων φυσικῶν καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν δηλουμένων σὲ ἐπὶ τούτῳ προσφερόμενες θυσίες. Ὁ Κικέρων λέγει ὅτι μάντις παρευρίσκονταν σὲ ὅλες τὶς δημόσιες συνελεύσεις τῶν Ἀθηναίων. Καὶ αὐτὸς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔφερε μαζί του μάντη. Ἀπὸ τὴν Ἐπιγραφή μας φαίνεται ὅτι ὁ ἀρχιερέας τῶν μυστηρίων ἔπρεπε νὰ ἔχει μαζί του μάντη.

45. δαμοργοί: Οἱ δημιουργοὶ ἦσαν ἄρχοντες πού προσέφεραν ὑπηρεσία στὸ δῆμο. Ὅρισμένοι γραμματικοὶ γράφουν ὅτι ὑπῆρχαν μόνον στίς δωρικὲς πόλεις. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἦσαν συνήθεις στίς πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Στὴν Ἡλεία μάλιστα καὶ στὴ Μαντίνεια ἦσαν ἡ πρώτη ἐκτελεστικὴ ἀρχή. Στὴν Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία ἦσαν δέκα καὶ ὀνομάζονται ἀπὸ τὸν Πολύβιο ἄρχοντες καὶ πιθανότατα συνεισποτελοῦσαν τὴ Γερουσία. Ὁ Θουκυδίδης (Α 56) ὀνομάζει ἐπιδημιουργοὺς τῆς ἀρχῆς πού ἔστειλαν οἱ Κορίνθιοι στὴν Ποτίδαια γιὰ νὰ τὴν διοικήσουν.

δέκα, μὴ νεωτέρους ἐτῶν τεσσαράκοντα μη[δ]ὲ δις τοὺς αὐτοὺς τ[ό]ν γ' ἰὸν ἐνιαυτόν. Π[ιο]τ[ε]ισφερόντων δὲ οἱ τε ἄρχοντες καὶ τῶν ἄλλων ὁ θέλων, εἰσφέροντες, ἐξ ὧν γέγραπται τοὺς ἱεροὺς κλαροῦσθαι· τοὺς δὲ κατασταθέντας ὁ[ρ]κιζάτω ὁ γραμματεὺς τῶν συνέδρων τὸν ὄρκον, ὃν οἱ ἱεροὶ ὁμν[ύ]οντι. Ἐχόντων δὲ οἱ κατασταθέντες ἐπιμέλειαν περὶ πάντων, ὧν δεῖ ἐν τοῖς μυστηρίοις συντελεῖσθαι, καὶ φροντιζόντων, ὅσων χρεῖα ἐστὶ εἰς τὸ ἐπιτελεῖσθαι τὰ μυστήρια. Προγραφόντων δὲ ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ ῥαβδοφόρους τοὺς εὐθεωτάτους, ὁμοίως δὲ καὶ μυσταγωγούς. Τοὺς δὲ συνλειτουργήσοντας μετὰ Μνασιστρά[τ]ου προγραφόντων, ἅν [τ]ινας εὕρισκωντι εὐθέτους ὑπάρχοντας καὶ τῶν μὴ ὄντων ἱερῶν· καὶ οἱ προγραφέντες πειθαρχούντων καὶ ἐπιτελούντων, ὃ ἅν προγραφῇντι· τὸν δὲ μὴ ποιοῦντα κατακρινάντων εἴκοσι δρα[χ]μαῖς καὶ ἐγγραψάντων εἰς τοὺς πολεμάρχους⁴⁶. Οἱ δὲ ῥαβδοφόροι μαστιγούντων, οὓς καὶ οἱ δέκα κελεύωντι· οἱ δὲ κατασταθέντες δέκα κρινόντων [τ]ὰ κ[ρίμα]τα [πάντα].

Ἄ[ν] δὲ χρεῖα εἴ πε[ρ]ί τινος διαβούλιον [γί]νεσθαι, συναγόντων οἱ δέκα πάντες τοὺς ἱερούς, καὶ καθὼς τοῖς πλειόνοις δόξαι, ἐπιτελεῖσθω. Φορούντων δὲ οἱ δέκα ἐν τοῖς μυστηρίοις στρόφιον⁴⁷ πορφύριον.

Ἀγράφων. Εἰ δέ τινα ἄγραφά ἐστι ἐν τῷ διαγράμματι ποτὶ τὰν τῶν μυστηρίων καὶ τὰν θυσιᾶν συντέλειαν, βουλευέσθωσαν οἱ σύεδροι, μὴ μετακινούντες ἐπὶ καταλ[ύ]σει τῶν μυστηρίων μ[η]θὲν τῶν κατὰ τὸ διάγραμμα· εἰ δὲ μή, τὸ γραφὲν ἀτελὲς ἔστω· τὸ δὲ διάγραμμα κύριον ἔστω εἰς πάντα τὸν χρόνον.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς ἱερεῖς ἄνδρες καὶ τὶς ἱερὲς γυναῖκες: Ὁ γραμματέας τῶν Συνέδρων νὰ ὀρκίζει ἀμέσως τοὺς ὀρισθέντες ἱερούς, ἐκτὸς ἂν κάποιος εἶναι ἄρρωστος, καὶ κατὰ τὸν χρόνον ποὺ αὐτοὶ θὰ προσφέρουν

46. τοῦ ἔκτου μηνός τῇ δωδεκάτῃ: Γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἡμερομηνίας αὐτῆς σὲ σημερινούς ὅρους πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη μας τὰ ἀκόλουθα: Ἡ ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους ἐλληνικὴ ἐπαρχία τῆς Ἀχαΐας ἀκολουθεῖ τὸ ρωμαϊκὸ χρονολόγιο. Ἀκόμη, ἀφοῦ ἡ Ἐπιγραφὴ χρονολογεῖται πρὶν ἀπὸ τὸ 46 π.Χ., τὸ ἰσχύον ἡμερολόγιο στοὺς Ρωμαίους εἶναι τὸ λεγόμενον τῶν δεκάρχων. Σύμφωνα μὲ αὐτὸ ἀρχὴ τοῦ ἔτους εἶναι ἡ πρώτη Μαρτίου καὶ ἔκτος μηνῆς εἶναι ὁ sextilis, δηλ. ὁ δικὸς μας Αὐγουστος. Τὸ συμπέρασμα: Δώδεκα τοῦ ἔκτου μηνῆς εἶναι ἡ 12η τοῦ Αὐγούστου. Τὸ συμπέρασμα εἶναι λογικόν, διότι ἡ ἡμερομηνία αὐτὴ ὀλίγον προηγεῖται τῆς ἑναρξῆς τῶν μυστηρίων τῆς Ἀνδανίας.

47. πολεμάρχους: Οἱ πολέμαρχοι ἦσαν ἄρχοντες ποὺ ἀσκοῦσαν ἀνώτατη διοίκηση στὸ στρατὸ τῶν πόλεων τους. Στὴ δωρικὴ Σπάρτη οἱ πολέμαρχοι στὶς ἐκστρατεῖες εἶχαν θέσεις μετὰ τοὺς βασιλεῖς. Στὸ κείμενό μας εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ λέξις δὲν ἔχει αὐτὴ τὴ σημασία, ἀλλὰ ἀποδίδει ἄλλη ἔννοια, δηλ. αὐτὴ τοῦ πολέμιου.

στήν πυρά τῶν βωμῶν αἷμα καὶ κρασί θὰ δίδουν τὸν καθιερωμένον ὄρκον: «Ὁρκίζομαι στοὺς θεοὺς, χάριν τῶν ὁποίων πραγματοποιοῦνται τὰ μυστήρια, ὅτι θὰ ἐπιμελοῦμαι ὥστε νὰ γίνονται τὰ σχετικά μὲ τὴν τελετὴν μὲ θεοπρέπεια καὶ σύμφωνα μὲ κάθε δίκαιο καὶ ὁ ἴδιος οὐδὲν ἄσχημο οὔτε ἄδικο θὰ πράξω πού θὰ ἐπιφέρει κατάλυση τῶν μυστηρίων, οὔτε σὲ ἄλλον θὰ τὸ ἐπιτρέψω, ἀλλὰ θὰ ἀκολουθήσω τὰ καθιερωμένα, θὰ ὑποβάλω ἐπίσης σὲ ὄρκον καὶ τὶς ἱερές καὶ τὸν ἱερέα σύμφωνα μὲ τὸ Καταστατικό· καί, ἐὰν ἐπιτελῶ εὐόρκως τὸ καθήκον μου, νὰ ἔχω τὰ καλὰ τῶν εὐσεβῶν, ἐὰν παραβαίνω τοὺς ὄρκους, νὰ ἔχω ὡς ἀνταμοιβή τὰ ἀντίθετα». Ἄν κάποιος δὲν θέλει νὰ ὀρκισθεῖ νὰ τιμωρεῖται μὲ χίλιες δραχμὲς καὶ ἄλλος ἀντ' αὐτοῦ νὰ κληρώνεται ἀπὸ τὴν ἰδίαν φυλὴν.

Τὶς δὲ ἱερές νὰ ὀρκίζει ὁ ἱερέας, μαζὶ μὲ τοὺς ἱεροὺς ἄνδρες, στὸ ἱερὸ τοῦ Καρνείου τὴν προηγούμενην τῶν μυστηρίων ἡμέραν καὶ θὰ δίδουν τὸν ἴδιον ὄρκον ἀλλὰ καὶ ἕναν ἐπιπρόσθετον: «Θὰ πραγματοποιῶ δὲ τὴν συμβίωση μὲ τὸν ἄνδρα μου σύμφωνα μὲ τοὺς θεϊκοὺς νόμους καὶ τὰ ἀνθρώπινα δίκαια». Αὐτὴν δὲ πού δὲν θέλει νὰ ὀρκισθεῖ οἱ ἱεροὶ νὰ τιμωροῦν μὲ χίλιες δραχμὲς καὶ νὰ μὴ τῆς ἐπιτρέπουν νὰ ἐπιτελεῖ τὰ σχετικά μὲ τὶς θυσίες, οὔτε νὰ μετέχει στὰ μυστήρια, ἐνῶ οἱ ὀρκισμένες νὰ ἐπιτελοῦν τὰ ἔργα τους. Οἱ δὲ καθιστάμενοι ἱεροὶ καὶ ἱερές κατὰ τὸ πεντηκοστὸ πέμπτο ἔτος νὰ ὀρκίζονται τὸν ἴδιον ὄρκον κατὰ τὸν δέκατον μῆνα πρὸ τῶν μυστηρίων.

Ἡ παράδοση: Τῇ δὲ κιβωτὸ καὶ τὰ βιβλία, ὅσα ἔχει δώσει ὁ Μνασίστρατος, οἱ ἱεροὶ νὰ παραδώσουν στοὺς ἔχοντες τὴν σχετικὴ ἀρμοδιότητα καὶ νὰ παραδώσουν καὶ τὰ ὑπόλοιπα, ὅσα θὰ δημιουργηθοῦν γιὰ τὸ καλὸ τῶν μυστηρίων.

Τὰ σχετικά μὲ τοὺς στεφάνους: Ὅταν φέρουν στεφάνους οἱ ἱεροὶ καὶ οἱ ἱερές νὰ φοροῦν λευκὸ καπέλο, οἱ δὲ πρωτομύστες στὰ τελούμενα νὰ φέρουν τιάρα. Ὅταν ὅμως οἱ ἱεροὶ δώσουν τὸ παράγγελμα, τότε νὰ ἀποθέσουν τὴν τιάρα καὶ νὰ στεφανωθοῦν ὅλοι μὲ δάφνη.

48. *στρόφιον*: (ἐκ τοῦ στρέφω). Ὀνομάζεται ἡ ταινία πού φέρεται κυκλοτερῶς γύρω ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα ἢ ὀρισμένα μέλη του. Αὕτῃ μάλιστα μπορεῖ νὰ εἶναι: α) Ταινία περὶ τὴν κεφαλὴ, πού φοροῦσαν οἱ ἀρχαῖοι ἱερεῖς (διάδημα). β) Ταινία περὶ τὸ στήθος, πού φοροῦσαν οἱ γυναῖκες (στηθόδεσμος). γ) Στρογγυλὴ ζώνη, ὅπως τὴν καταγράφει ὁ Ἡσύχιος (5ος μ.Χ. αἰ.). δ) Περιδραχιόνιο, ὅπως ἔφθασε ὡς πρακτικὴ στὰ νεώτερα χρόνια. Ποιὰ ὅμως ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς χρήσεις εἶναι ἡ ἐδῶ χρησιμοποιούμενη; Ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσδιοριστεῖ, στὴ μετάφραση προτιμήθηκε ἡ σημασία πού δίδει ὁ Ἡσύχιος, πού θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς πλέον ἐξειδικευμένους στὴν ἀπόδοση διαλεκτικῶν τύπων (γλωσσῶν).

Τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἱματισμό: Οἱ συμμετέχοντες στὰ μυστήρια νὰ εἶναι ἀνυπόδετοι καὶ νὰ ἔχουν λευκὸν ἱματισμό, οἱ μὲν γυναῖκες νὰ μὴν ἔχουν διαφανῆ φορέματα, οὔτε σειρήτια στὰ ροῦχα πλατύτερα τοῦ ἡμιδακτυλίου, καὶ ὅσες ἔχουν ὑπηρεσίαν νὰ φέρουν λινὸ χιτῶνα καὶ φόρεμα ὄχι μεγαλύτερης ἀξίας τῶν ἑκατὸ δραχμῶν, οἱ δὲ νεάνιδες νὰ φοροῦν καλᾶσηριν ἢ σινδονίτην (χιτῶνα θυσανωτὸ ἢ στὸν τύπο σινδόνης) καὶ φόρεμα ὄχι μεγαλύτερης ἀξίας τῆς μιᾶς μνᾶς, οἱ δὲ δοῦλες καλᾶσηριν καὶ σινδονίτην καὶ φόρεμα ὄχι μεγαλύτερης ἀξίας τῶν πενήντα δραχμῶν. Οἱ δὲ ἱερεῖς, οἱ μὲν γυναῖκες καλᾶσηριν ἢ ὑποδύτην πού νὰ μὴ φέρει σκιασμοὺς καὶ φόρεμα ὄχι μεγαλύτερης ἀξίας τῶν δύο μνῶν, οἱ δὲ νεάνιδες καλᾶσηριν καὶ φόρεμα ὄχι μεγαλύτερης ἀξίας τῶν ἑκατὸ δραχμῶν.

Εἰς δὲ τὴν πομπὴν οἱ μὲν ἱερεῖς γυναῖκες νὰ φέρουν ὑποδύτην καὶ γυναικεῖο ἐριοῦχο (μάλλινο) φόρεμα πού νὰ ἔχει σειρήτια ὄχι πλατύτερα τοῦ ἡμιδακτυλίου, οἱ δὲ νεάνιδες καλᾶσηριν καὶ φόρεμα ὄχι διαφανές· καμία δὲ νὰ μὴ φέρει χρυσὰ κοσμήματα οὔτε νὰ εἶναι βαμμένη οὔτε ψιμυθιωμένη οὔτε νὰ ἔχει ἀναδεμένα μαλλιά οὔτε ἀνασηκωμένες τρίχες, οὔτε ὑποδήματα, ἐκτὸς ἂν φοροῦν πέδιλα πιλωτὰ ἢ ἀπὸ δέρμα θυσιασμένων ζώων. Οἱ ἱερεῖς νὰ ἔχουν σκαμνιά στρογγυλὰ ἀπὸ λυγιὰν καὶ ἐπ' αὐτῶν λευκὰ προσκέφαλα ἢ σπειροειδῆ ἐπιστρώματα, πού νὰ μὴν ἔχουν οὔτε σκίασιν οὔτε κόκκινο ὕφασμα. Καὶ ὅσες πρέπει νὰ ἔχουν διαφορετικὴ ἐνδυμασία, γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὶς θεές, νὰ φέρουν ἱματισμόν, ὅπως θὰ διατάξουν οἱ ἱεροί. Ἐὰν δὲ κάποιος ἔχει διαφορετικὸν ἱματισμόν, πού ἀντιβαίνει πρὸς τὸν κανονισμό ἢ κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀπαγορευμένα, ὁ γυναικονόμος νὰ μὴν τὸ ἐπιτρέπει καὶ νὰ ἔχει ἐξουσίαν νὰ τὰ διαρπάζει διαίως καὶ νὰ εἶναι ὑπὲρ τῶν θεῶν.

Ὁρκος γυναικονόμου: Οἱ δὲ ἱεροί, ὅταν καὶ αὐτοὶ ὀρκισθοῦν, νὰ ὀρκίσουν τὸν γυναικονόμο στὰ ἴδια ἱερά, ὥστε πράγματι νὰ ἐπιμελεῖται γιὰ τὸν ἱματισμόν καὶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα πού ἔχουν ὀρισθεῖ ἀπὸ μένα στὸν κανονισμό.

Σχετικὰ μὲ τὴν πομπήν: Στὴ δὲ πομπὴ νὰ προηγεῖται ὁ Μνασίστρατος, νὰ ἀκολουθεῖ ὁ ἱερεὺς τῶν θεῶν γιὰ τοὺς ὁποίους πραγματοποιοῦνται τὰ μυστήρια, μαζὶ μὲ τὴν ἰέρεια, ἔπειτα ὁ ἀγωνοθέτης, οἱ ἱεροθῦτες, οἱ αὐλητές· μετὰ ἀπ' αὐτὰ οἱ ἱερεῖς παρθένες, ὅπως τύχει στὴ σειρά, ἄγουσες τὰ ἄρματα στὰ ὁποῖα ἔχουν ἐναποτεθεῖ τὰ κιβώτια πού ἔχουν τὰ ἱερά μυστικά. Ἐπειτα ἡ προϊσταμένη ἰέρεια τῆς θεᾶς Δήμητρος καὶ οἱ ὑποπροϊσταμένες, οἱ ἀναλαμβάνουσες ὑπηρεσία, ἔπειτα ἡ ἰέρεια τῆς Δήμητρος πού ὑπηρετεῖ στὸ ναὸ στὸν ἱππόδρομο, ἔπειτα ἡ ὑπηρετοῦσα στὸ ναὸ τῆς Αἰγίλης. Ἐπειτα οἱ ἱερεῖς κατὰ μία, ὅπως τυχὸν κληρωθοῦν, ἀκολουθῶς οἱ ἱεροί, ὅπως τοὺς τοποθετήσουν οἱ Δέκα. Ὁ δὲ γυναικονόμος νὰ διενεργήσει κλήρωση γιὰ τὶς ἱερεῖς καὶ τὶς παρθένες καὶ νὰ ἐπιμεληθεῖ νὰ πορευ-

θοῦν στήν πομπή μὲ τὴ σειρὰ πού θὰ τύχει νὰ κληρωθοῦν. Νὰ ὀδηγοῦν δὲ στήν πομπή καὶ τὰ θύματα καὶ νὰ θυσιάσουν στὴ Δήμητρα ἐτοιμόγεννη γουρούνα, στὸν Ἑρμῇ κριάρι, στοὺς Μέγάλους θεοὺς γουρούνα διетῇ, στὸν Κάρνειο Ἀπόλλωνα ἀγριόχοιρο, στήν Ἀγνὴ πρόβατο.

Σχετικὰ μὲ τὴν σκηνήν: Οἱ ἱεροὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπουν σὲ κανένα νὰ ἔχει σκηνὴ σὲ χῶρο μεγαλύτερο τῶν τριάντα τετραγωνικῶν ποδῶν, οὔτε νὰ περιβάλλουν τίς σκηνές μὲ δερμάτινα παραπετάσματα οὔτε μὲ τάπητες, οὔτε σὲ ὅποιον τόπο περιχαράξουν οἱ ἱεροὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς μὴ ἱεροὺς νὰ ἔχει σκηνήν. Οὔτε κάποιος ἀμύητος νὰ ὑπαισέρεται στὸν τόπο πού ἤθελαν περιφράξει. Νὰ χωροθετήσουν δὲ καὶ δοχεῖα ἐξαγνιστικοῦ ὕδατος. Νὰ ἀναγράφουν δὲ καὶ ἀπὸ ποιά πρέπει νὰ γίνεται καθαρμὸς καὶ ποιά δὲν πρέπει νὰ ἔχουν μαζί τους κατὰ τὴν εἴσοδό τους.

Ὅσα δὲν πρέπει νὰ ἔχουν στίς σκηνές: Οὐδεὶς νὰ ἔχει στὴ σκηνὴ κρεβάτια οὔτε ἀργυρὰ σκεύη μεγαλύτερης ἀξίας τῶν τριακοσίων δραχμῶν. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση οἱ ἱεροὶ νὰ μὴν τὸ ἐπιτρέπουν καὶ ὅσα πλεονάζουν νὰ εἶναι ἱερὰ τῶν θεῶν.

Σχετικὰ μὲ τοὺς ἀκοσμοῦντες: Ὅταν δὲ οἱ θυσίες καὶ τὰ μυστήρια συντελοῦνται ὅλοι νὰ τηροῦν στάση εὐλαδείας καὶ νὰ ὑπακούουν στὰ παραγγελλόμενα. Ὅποιος δὲ ἀπειθαρχεῖ ἢ φέρεται ἀπρεπῶς πρὸς τὸ θεῖο, οἱ ἱεροὶ νὰ τὸν μαστιγώνουν καὶ νὰ παρεμποδίζουν τὴ συμμετοχὴ του στὰ μυστήρια.

Σχετικὰ μὲ τοὺς ραβδοφόρους: Ἐκ τῶν ἱερῶν νὰ ὑπάρξουν εἴκοσι ραβδοφόροι πού θὰ πειθαρχοῦν στοὺς ἐπιτελοῦντας τὰ μυστήρια καὶ θὰ ἐπιμελοῦνται ὥστε νὰ γίνονται τὰ πάντα ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους μὲ εὐπρέπεια καὶ εὐταξία, ὅπως θὰ παραγγέλλουν οἱ τεταγμένοι σὲ αὐτὰ τὰ θέματα. Τοὺς δὲ ἀπειθαρχοῦντες ἢ συμπεριφερομένους ἀπρεπῶς νὰ τοὺς μαστιγώνουν. Ἄν δὲ κάποιος ἀπὸ τοὺς ραβδοφόρους δὲν πράττει κατὰ τίς γραπτὲς ἐντολές, ἢ διαπράττει κάποιο ἄλλο ἀδίκημα ἢ συντελεῖ στήν κατάλυση τῶν μυστηρίων, ἀφοῦ κριθεῖ ἀπὸ τοὺς ἱερούς, ἂν κατακριθεῖ, νὰ μὴ μετέχει στὰ μυστήρια.

Τὰ σχετικὰ μὲ τὰ χρηματικὰ ποσά: Τὰ εἰσπραττόμενα χρηματικὰ ποσὰ ἀπὸ τὰ μυστήρια νὰ χειρίζονται οἱ πέντε ὀρισθέντες ἀπὸ τὸν Δῆμο. Δὲν θὰ τοὺς προτείνουν ὅλοι οἱ ἄρχοντες ὑποχρεωτικά, οὔτε δύο φορές τοὺς ἴδιους καὶ ἕκαστος ἀπὸ αὐτοὺς δὲν θὰ ἔχει περιουσία μικρότερη τοῦ ἐνὸς ταλάντου, καὶ τῶν διορισθέντων θὰ καταγράψει ἡ Γερουσία τὴν περιουσία, ἐπίσης καὶ τῶν προτεινάντων. Στοὺς εἰσπράκτορες δὲ τῶν χρημάτων νὰ συμμετέχει ὁ ἀργυροσκόπος. Ὅταν δὲ συντελεσθοῦν τὰ μυστήρια νὰ κάνουν ἀπολογισμὸ γιὰ ὅλα στήν πρώτη κατὰ νόμο συναγωγὴ τῶν Συνέδρων καὶ νὰ δώσουν γραπτὴ ἀναφορὰ ἀμέσως στὸν ἐπιμελητὴ, καταγράφοντας ὀνομαστικῶς τὰ εἰσπραχθέντα χρηματικὰ ποσὰ ἀπὸ

τῇ διαδικασίᾳ τοῦ καθαρμοῦ καὶ στὸ σταθερὸ ποσὸ ποὺ δίδεται ἀπὸ τοὺς πρωτομύστες καὶ ἂν κάτι ἄλλο δοθεῖ, καὶ τὰ πραγματοποιηθέντα ἔσοδα καὶ ἂν ὑπάρχει κάτι ὑπόλοιπο, καὶ νὰ τὸ καταβάλουν μετρητοῖς ἀμέσως στὸν ταμία καὶ νὰ εἶναι ὑπόλογοι, καὶ ἐὰν εὗρεθῶν νὰ διαπράττουν κάποιο ἀδίκημα, νὰ καταβάλουν τὸ διπλάσιο καὶ ἐπιτίμιο χιλίων δραχμῶν, καὶ οἱ δικαστὲς νὰ μὴν ἐλαττώσουν τὸ ποσόν. Οἱ δὲ διορισμένοι γιὰ τὸ πεντηκοστὸ πέμπτο ἔτος νὰ ἐξοφλήσουν τὸ διδόμενο στὸν ἴδιο τὸν Μναοίστρατο χρηματικὸ ποσὸ τῶν ἑξὶ χιλιάδων δραχμῶν ὡς προσφερόμενον στέφανον ἀπὸ τὴν πόλη, νὰ δώσουν δὲ στὸν ταμία καὶ ὅσα χρηματικὰ ποσὰ ἔχουν ἤδη δαπανηθεῖ ἀπὸ τὸν ταμία κατὰ τὸ πεντηκοστὸ πέμπτο ἔτος γιὰ τὰ κατασκευαζόμενα στὸ Καρνειάσιο ἔργα ἢ ὅσα δαπανῶνται χάριν τῶν μυστηρίων.

Τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀπὸ τὰ ἔσοδα αὐτοῦ τοῦ ἔτους οἱ Πέντε νὰ τὰ δαπανήσουν γιὰ τὰ ἔργα ἐπισκευῶν ποὺ γίνονται στὸ Καρνειάσιο καί, ἂν ὑπάρχει κάποια ἐπιπλέον ἀνάγκη πέρα ἀπ' αὐτὲς τίς προσόδους, νὰ ἀναφέρουν μὲ γραπτὴ ἀναφορὰ ποῦ τυχὸν ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ σύεδροι νὰ ἐπιβεβαιώσουν ὅτι ὁ ταμίας ἐπιβάλλεται νὰ δώσει τὰ χρηματικὰ ποσὰ, καὶ νὰ δοθῶν καὶ πάλι τὰ χρήματα στὸν ταμία ἀπὸ τίς εἰσπράξεις τῶν μυστηρίων καὶ νὰ δώσουν γραπτὴν ἀναφορὰν στὸν ἐπιμελητὴ γιὰ ὅσα στὴν διοίκηση ἔπραξαν καὶ νὰ εἶναι ὑπόλογοι, ἂν διέπραξαν κάποιο ἀδίκημα, ὅπως ἔχει ὀρισθεῖ στὰ παραπάνω.

Ὁ δὲ ταμίας ὅσο ὑπόλοιπο χρηματικὸ ποσὸ παραλάβει ἀπὸ αὐτὰ νὰ τὸ διαθέσει μὲ εἰδικὴ ἔκθεση γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τῶν ἔργων τοῦ Καρνειασίου, καὶ νὰ μὴ τὰ ξαναχρησιμοποιήσῃ σὲ κανένα ἄλλο ἔργο, μέχρις ὅτου συντελεσθῶν ὅσα χρειασθῶν γιὰ τὴν ἐντελῆ πραγματοποίησιν τῶν μυστηρίων, οὔτε νὰ καταθέσῃ κάποιος διάταγμα, ὅτι ἐπιβάλλεται αὐτὰ τὰ χρηματικὰ ποσὰ νὰ χρησιμοποιηθῶν γιὰ κάτι ἄλλο. Σὲ διαφορετικὴ περίπτωσι, τὸ γραπτὸ διάταγμα νὰ καταστῇ ἄκυρο καὶ ὁ προτείνας αὐτὸ νὰ πληρώσῃ πρόστιμο δύο χιλιάδων δραχμῶν. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ταμίας, ὅσα τυχὸν δαπανήσῃ, (νὰ καταβάλλῃ) εἰς διπλοῦν καὶ (ἐπιπλέον) δύο χιλιάδες δραχμῆς.

Καὶ οἱ δικαστὲς οὐδεμίαν μείωσι νὰ κάνουν καὶ τὰ εἰσπραττόμενα ποσὰ ἀπὸ αὐτὲς τίς καταδίκας νὰ διατίθενται γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τῶν πραγματοποιούμενων ἔργων στὸ Καρνειάσιο. Ὅταν δὲ συντελεσθῶν ὅλα τὰ ἔργα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐντελῆ πραγματοποίησιν τῶν μυστηρίων νὰ διατίθενται τὰ προκύπτοντα ἔσοδα τῶν μυστηρίων στὰ ἔσοδα τῆς πόλεως.

Τὰ σχετικὰ μὲ τὴν προμήθεια τῶν πρὸς θυσία ζώων: Οἱ ἱεροὶ μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν τους μὲ προκήρυξη νὰ ἀναθέσουν τὴν προμήθεια τῶν πρὸς θυσίαν ζώων, ὅσα πρέπει νὰ θυσιασθῶν καὶ ὅσα πρέπει νὰ συμπο-

ρεύονται στὰ μυστήρια καὶ ὅσα προορίζονται γιὰ τοὺς καθαρμούς, ἀναθέτοντες, ἂν νομίζουν ὅτι εἶναι συμφέρον, ὅλα τὰ θύματα στὸ ἴδιο πρόσωπο, ἢ μὲ ἐπιμέρους παροχὴ στὸν δεχόμενο νὰ λάβει τὸ ἐλάχιστο κέρδος, ἐπιπλέον ὅσα πρέπει νὰ παραδώσουν πρὶν τὴν ἑναρξὴ τῶν μυστηρίων, δηλαδή δύο λευκὰ πρόβατα, γιὰ τὸν καθαρμὸν κριάρι ὠραίου χρώματος καί, ὅταν γίνεται ὁ καθαρμὸς στὸ θέατρο, τρία μικρὰ γουρουνάκια, γιὰ τὴν τελετὴ χάριν τῶν πρωτομνηστῶν ἑκατὸ πρόβατα, γιὰ τὴν πομπὴ τῆς Δήμητρος ἐτοιμόγεννη γουρούνα, γιὰ τοὺς Μεγάλους θεοὺς νέα διετὴ γουρούνα, γιὰ τὸν Ἑρμῆν κριάρι, γιὰ τὸν Κάρνειο Ἀπόλλωνα ἀγριόχοιρον καὶ γιὰ τὴν Ἀγνὴν πρόβατον.

Αὐτὸς δὲ ποὺ θὰ ἀναλάβει, ἀφοῦ δώσει ἐγγύηση στοὺς ἱερούς, νὰ πάρει τὰ χρήματα καὶ νὰ παραδώσει τὰ θύματα κατάλληλα γιὰ θυσία, καθαρά, χωρὶς ἀτέλειες καὶ νὰ τὰ παρουσιάσει στοὺς ἱερούς δέκα ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὰ μυστήρια, καὶ στὰ ἐγκριθέντα οἱ ἱεροὶ νὰ δάλουν σημάδι καὶ ὁ ἀνάδοχος νὰ παραδώσει τὰ ἐγκριθέντα. Ἐὰν ὅμως δὲν τὰ παρουσιάσει πρὸς ἔλεγχον, οἱ ἱεροὶ νὰ εἰσπράξουν ἀπὸ τοὺς ἐγγυητὲς τὸ ποσὸ τῆς ἐγγύησης καὶ μισὸ (ἀκόμη), τὰ δὲ θύματα αὐτοὶ νὰ προσκομίσουν καὶ ἀπὸ τὰ εἰσπραχθέντα χρήματα νὰ καλύψουν τὴν γενομένην δαπάνην γιὰ τὰ θύματα.

Τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς καλλιτέχνες τῶν χορικῶν δραστηριοτήτων: Οἱ ἱεροὶ νὰ ὀρίζουν κατ' ἔτος τοὺς αὐλητὲς καὶ κιθαριστὲς ποὺ θὰ δραστηριοποιοῦνται στὶς θυσίες καὶ τὰ μυστήρια, ὅσους εὐρίσκουν ὅτι εἶναι κατάλληλοι, καὶ οἱ ὀρισθέντες νὰ ὑπηρετοῦν τοὺς θεοὺς.

Τὰ σχετικὰ μὲ τὰ ἀδικήματα: Ἐὰν δὲ κάποιος κατὰ τὶς ἡμέρες κατὰ τὶς ὁποῖες γίνονται οἱ θυσίες καὶ τὰ μυστήρια, συλληφθεῖ εἴτε νὰ κλέβει εἴτε νὰ διαπράττει κάποιο ἄλλο ἀδίκημα, νὰ ὀδηγεῖται στοὺς ἱερούς. Καὶ ὁ μὲν ἐλεύθερος, ἂν καταδικασεῖ, νὰ καταβάλλει τὸ διπλάσιο, ὁ δὲ δοῦλος νὰ μαστιγώνεται καὶ νὰ πληρώνει εἰς διπλοῦν τὸ κλεμμένο, γιὰ τὰ ἄλλα δὲ ἀδικήματα τὸ ἐπιτίμιο (νὰ εἶναι) εἴκοσι δραχμές. Ἐὰν δὲν πληρώνει ἀμέσως, νὰ παραδίδει ὁ κύριος τὸν δοῦλον στὸν ἀδικηθέντα γιὰ προσφορὰ ἐργασίας. Σὲ διαφορετικὴ περίπτωσι, νὰ καταδικάζεται στὸ διπλάσιο πρόστιμο.

Τὰ σχετικὰ μὲ ὅσους ὑλοτομοῦν στὸ ἱερὸ ἄλσος: Κανένας νὰ μὴν κόβει ξυλεία ἀπὸ τὸν ἱερὸ τόπο. Ἐὰν δὲ κάποιος συλληφθεῖ, ὁ μὲν δοῦλος νὰ μαστιγώνεται ἀπὸ τοὺς ἱερούς, ὁ δὲ ἐλεύθερος νὰ πληρώνει ὅσον οἱ ἱεροὶ ἐπιδικάζουν. Ὁ δὲ ἀνακαλύψας νὰ τοὺς ὀδηγεῖ στοὺς ἱερούς καὶ νὰ λαμβάνει τὸ μισὸ ποσό.

Ἄσυλο νὰ ὑπάρχει γιὰ τοὺς δούλους: Γιὰ τοὺς δούλους ἄσυλο νὰ εἶναι τὸ ἱερόν, στὸν τόπο ποὺ θὰ καθορίσουν οἱ ἱεροὶ, καὶ κανεὶς νὰ μὴν ὑποδέχεται τοὺς δραπέτες, οὔτε νὰ τοὺς τροφοδοτεῖ, οὔτε νὰ τοὺς παρέχει

ἐργασία. Ὅποιος δὲ ἐνεργεῖ ἀντίθετα πρὸς τὶς γραπτὲς ἐντολὰς ὑπόδικος νὰ εἶναι στὸν κύριό του γιὰ ἀξία διπλάσια τῆς ἀξίας τοῦ δούλου καὶ γιὰ πρόστιμο πεντακοσίων δραχμῶν, ὁ δὲ ἱερέας νὰ ἀποφαίνεται γιὰ τοὺς δραπέτες, ὅσοι τυχὸν προέρχονται ἀπὸ τὴ δική μας πόλη, καὶ ὅσους θὰ συμβεῖ νὰ καταδικάσει, νὰ τοὺς παραδίδει στοὺς κυρίους τους.... Ἄν ὅμως δὲν τοὺς παραδίδει, ἐπιτρέπεται ὁ κύριος νὰ τὸν πάρει καὶ νὰ φύγει ἔχοντας τον.

Τὰ σχετικὰ μὲ τὴν κρήνη: Τῆς κρήνης ἣ ὁποία ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἐγγράφα ὀνομάζεται τῆς Ἀγνῆς καὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ ὑπάρχοντος πλησίον τῆς κρήνης τὴν ἐπιμέλειαν νὰ ἔχει ὁ Μνασίστρατος, ὅσο ζεῖ, καὶ νὰ μετέχει μαζὶ μὲ τοὺς ἱεροὺς καὶ στὴ θυσία καὶ στὰ μυστήρια, καὶ ὅσα τυχὸν οἱ θύοντες κοντὰ στὴν κρήνη θὰ καταθέσουν, καὶ ἀκόμη, τὰ δέρματα τῶν θυσιαζομένων νὰ λαμβάνει ὁ Μνασίστρατος καὶ ἀπὸ τὰ κέρδη, ὅσα οἱ θύοντες πλησίον τῆς κρήνης παραθέτουν ἢ ρίχνουν μέσα στὸ θησαυρὸ, ὅταν κατασκευασθεῖ, τὸ ἓνα τρίτο ἀπ' αὐτὰ νὰ παίρνει ὁ Μνασίστρατος. Τὰ δὲ δύο τρίτα, καὶ ἐπὶ πλέον, ἂν κάποιο ἀφιέρωμα προσφέρεται ἀπὸ τοὺς θυσιάζοντες, νὰ λογίζονται ἱερὰ τῶν θεῶν. Ὁ δὲ ἱερέας καὶ οἱ ἱεροὶ νὰ ἐπιμελοῦνται, ὥστε ἀπὸ τὰ κέρδη νὰ δημιουργοῦνται ἀφιερῶματα γιὰ τοὺς θεοὺς, ὅσα οἱ Σύεδροι ἐγκρίνουν.

Γιὰ τὴν κατασκευὴ θησαυρῶν: Οἱ ἱεροὶ οἱ διορισμένοι γιὰ τὸ πεντηκοστὸ πέμπτο ἔτος νὰ ἐπιμελοῦνται μαζὶ μὲ τὸν ἀρχιτέκτονα, ὥστε νὰ κατασκευασθοῦν δύο λίθινοι θησαυροὶ ποὺ θὰ κλειδώνουν καὶ χωροθετήσουν τὸν μὲν ἓνα στὸ ναὸ τῶν μεγάλων θεῶν, τὸν δὲ ἄλλον κοντὰ στὴν κρήνη, σὲ τόπο ποὺ θὰ φανεῖ σ' αὐτοὺς ὅτι θὰ εὐρίσκεται σὲ ἀσφάλεια. Καὶ νὰ δάλουν κλειδιά καὶ τοῦ μὲν (θησαυροῦ) πλησίον τῆς κρήνης τὸ δεύτερο κλειδί νὰ ἔχει ὁ Μνασίστρατος καὶ τὸ ἄλλο οἱ ἱεροί, τοῦ δὲ εὐρισκομένου στὸ ναὸ τὸ κλειδί νὰ ἔχουν οἱ ἱεροὶ καὶ νὰ τὸν ἀνοίγουν κάθε χρόνο στὰ μυστήρια καὶ τὸ καταμετρημένο ποσὸ ἀπὸ τὸν καθένα θησαυρὸ μὲ χωριστὴ καταγραφὴ νὰ τὸ προσδιορίσουν. Καὶ τὸ προκῦπτον ποσὸ νὰ τὸ ἀποδώσουν στὸν ἴδιο τὸν Μνασίστρατο, ὅπως εἶναι τὸ καταγεγραμμένο στὸ διάγραμμα.

Γιὰ τὸν ἱερὸ δεῖπνο: Οἱ ἱεροί, ἀφοῦ ἀπὸ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ φερόμενα στὴν πομπὴ θύματα ἀφαιρέσουν τὰ νομίμως ὀφειλόμενα στοὺς θεοὺς, τὰ ὑπόλοιπα κρέατα νὰ χρησιμοποιήσουν στὸν ἱερὸ δεῖπνο, μαζὶ μὲ τὶς ἱερὲς καὶ τὶς παρθένες καὶ νὰ παραλάβουν καὶ τὸν ἱερέα καὶ τὴν ἱέρειαν τοῦ Καρνείου καὶ τὸν Μνασίστρατον καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά καὶ τὰ ἐγγόνια του καὶ ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες τοὺς συμμετασχόντες στὶς χορικὲς δραστηριότητες καὶ ἀπὸ τὸ ὑπηρετικὸ προσωπικὸ ὅσους τοὺς βοήθησαν. Καὶ στὶς λοιπὲς δαπάνες νὰ μὴ δημιουργήσουν μεγαλύτερο ἔξοδο ἀπὸ δραχμὲς...

Σχετικὰ μὲ τὴν ἀγορά: Οἱ ἱεροὶ νὰ ὑποδείξουν τόπο στὸν ὁποῖο θὰ πωλοῦνται τὰ πάντα· ὁ δὲ ἀγορανόμος, ὁ τῆς πόλεως, νὰ ἐπιμελεῖται, ὥστε οἱ πωλοῦντες ἄδολα καὶ καθαρὰ νὰ πωλοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν σταθμὰ καὶ μέτρα σύμφωνα μὲ τὰ δημόσια, καὶ νὰ μὴ προσδιορίζουν οὔτε τὴν τιμὴ στὴν ὁποία πρέπει νὰ πωλοῦν οὔτε νὰ ὀρίζουν προθεσμία πώλησης, οὔτε κάποιος ἀπὸ τοὺς πωλητὲς νὰ εἰσπράττει ἐπὶ τόπου τίποτε· τοὺς δὲ μὴ πωλοῦντας κατὰ τὰ γραπτῶς ὀριζόμενα, τοὺς μὲν δούλους νὰ μαστιγώνει, τοὺς δὲ ἐλεύθερους νὰ τιμωρεῖ μὲ εἴκοσι δραχμές· καὶ τὴν κρίση νὰ ἐκφέρουν οἱ ἱεροί.

Σχετικὰ μὲ τὸ νερό: Ὁ ἀγορανόμος νὰ ἔχει τὴν ἐπιμέλεια καὶ γιὰ τὸ νερό, ὥστε κατὰ τὸν χρόνον τῆς πανηγύρεως οὐδεὶς νὰ προκαλεῖ ζημιὰ στὸ φράγμα τοῦ νεροῦ οὔτε στοὺς ὀχετούς, οὔτε ἂν κάτι ἄλλο κατασκευασθεῖ στὸ ἱερὸ γιὰ διευθέτηση τοῦ νεροῦ, ὥστε τὸ ὕδωρ νὰ ρέει, ὅπως θὰ διευθετηθεῖ, καὶ οὐδεὶς νὰ παρεμποδίζει ὅσους τὸ χρησιμοποιοῦν· ἂν ὅμως συλλαμβάνει κάποιον νὰ πράττει κάτι ἀπὸ τὰ ἀπαγορευμένα, τὸν μὲν δοῦλον νὰ μαστιγώνει, τὸν δὲ ἐλεύθερον νὰ τιμωρεῖ μὲ εἴκοσι δραχμές· καὶ τὴν ἐκδίκασιν νὰ κάνουν οἱ ἱεροί.

Σχετικὰ μὲ τὸ ἄλειμμα καὶ τὸ λουτρό: Ὁ ἀγορανόμος νὰ ἐπιμελεῖται, ὥστε ὅσοι θέλουν νὰ προσφέρουν ὑπηρεσία βαλανέως στὸ ἱερὸ νὰ μὴν εἰσπράττουν ἀπὸ τοὺς λουόμενους περισσότερο ἀπὸ δύο χαλκὰ καὶ νὰ προσφέρουν φωτιὰ καὶ ἱκανοποιητικὸ λουτήρα καὶ ἄρκετὸ νερὸ στοὺς λουόμενους, καὶ ὁ ἀναλαμβάνων τὴν παροχὴ ξύλων (στλεγγίδων) στὸ ἄλειπτήριο νὰ παρέχει ξύλα ξερὰ καὶ ἄρκετὰ στοὺς ἀλειφομένους καθημερινὰ ἀπὸ τὶς δέκα π.μ. ἕως τὴν 1^η μ.μ. Δοῦλος ὅμως οὐδεὶς νὰ ἀλείφεται. Οἱ ἱεροὶ βέβαια νὰ ἀναθέτουν τὴν παροχὴ τῶν ξύλων στοὺς ὑπευθύνους τοῦ ἀλειπτηρίου· ἂν ὅμως κάποιος ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους ἢ ἀπὸ τοὺς βαλανεῖς δὲν πράττει κατὰ τὰ γραπτῶς καθορισμένα, ὁ ἀγορανόμος τὸν μὲν δοῦλον νὰ μαστιγώνει, τὸν δὲ ἐλεύθερον νὰ τιμωρεῖ γιὰ κάθε ἀδίκημα μὲ εἴκοσι δραχμές· καὶ τὴν ἐκδίκασιν νὰ κάνουν οἱ ἱεροί.

Ἀναφορὰ ἀποφάσεων: Οἱ ἱεροὶ γιὰ ὅσα διοικητικῶς ἔπραξαν στὴν πανήγυριν, ἢ γιὰ τὶς καταδικαστικὰς ἀποφάσεις ποὺ ἐπέβαλαν σὲ κάποιους, τὴν ἀπόφασιν νὰ φέρουν στὸ πρυτανεῖο· καὶ νὰ καταγράψουν στὸν οἶκον ποὺ βρίσκεται στὸ ἱερὸ τοὺς καταδικασθέντες καὶ νὰ προσδιορίσουν καὶ τὸ ἀδίκημα.

Νὰ ἔχουν ἀντίγραφο τοῦ Κανονισμοῦ: Οἱ ὀρισμένοι νὰ γράψουν τὸν κανονισμό, στὴ μορφή ποὺ θὰ ἀποφασισθεῖ, νὰ παραδώσουν ἀντίγραφο στοὺς νομοδεῖκτες· οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν νὰ τὸν παρουσιάζουν σὲ ὅποιον τὸν χρειάζεται. Καὶ στὰ μυστήρια νὰ συννηρητοῦν μὲ τοὺς ἱερεῖς καὶ ὁ κήρυκας καὶ ὁ αὐλητὴς καὶ ὁ μάντις καὶ ὁ ἀρχιτέκτων.

Τὰ σχετικά με τὸ διορισμὸ τῶν δέκα: Οἱ δημιουργοὶ τὴν δωδεκάτη τοῦ ἔκτου μηνός, προτοῦ κληρωθοῦν οἱ ἱεροὶ καὶ οἱ ἱερές, νὰ προσδιορίσουν γιὰ τὸν δῆμο χειροτονία, γιὰ νὰ ὀρίσει δέκα ἐξ ὅλων τῶν πολιτῶν, ὄχι νεώτερους τῶν σαράντα ἐτῶν, οὔτε δύο φορές τοὺς ἴδιους μέσα στὸ ἴδιο ἔτος. Νὰ συμμετέχουν δὲ στὴν ἐκλογή καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολῖτες ὅποιος θέλει, προτείνοντες πρόσωπα μεταξὺ ἐκείνων ποὺ ἔχει ὀρισθεῖ νὰ ἐκλέγονται οἱ ἱεροί· τοὺς διορισθέντες νὰ ὀρκίσει ὁ Γραμματεὺς τῶν Συνέδρων, τὸν ὅρκο ποὺ οἱ ἱεροὶ ὀρκίζονται. Καὶ οἱ διορισμένοι νὰ ἔχουν τὴν ἐπιμέλεια γιὰ ὅλα, ὅσα πρέπει νὰ γίνονται κατὰ τὰ μυστήρια καὶ νὰ φροντίζουν γιὰ ὅσα εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν γιὰ τὴν τέλεση τῶν μυστηρίων. Νὰ ἐκλέγουν δὲ ἀπὸ τοὺς ραβδοφόρους τοὺς καταλληλότερους, καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τοὺς μυσταγωγούς. Νὰ ἐκλέγουν δὲ καὶ ἐκείνους ποὺ θὰ συνυπηρετοῦν με τὸν Μνασίστρατο, ἐὰν εὕρискουν ὅτι ὑπάρχουν κάποιοι κατάλληλοι, καὶ δὲν ἐντάσσονται στοὺς ἱερούς· καὶ οἱ ἐκλεγέντες νὰ πειθαρχοῦν καὶ νὰ ἐπιτελοῦν ὅ,τι τυχὸν τοὺς ἀνατεθεῖ· νὰ καταδικάζουν δὲ σὲ εἴκοσι δραχμὲς τὸν μὴ συμμορφούμενον καὶ νὰ τὸν ἐγγράφουν στὸ βιβλίο τῶν πολεμίων. Οἱ δὲ ραβδοφόροι νὰ μαστιγώνουν ὅσους οἱ δέκα διατάσσουν· οἱ δὲ διορισθέντες δέκα νὰ ἐκδικάζουν ὅλα τὰ πρὸς κρίσιν θέματα. Ἄν ὅμως ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ πραγματοποιηθεῖ Διαβούλιο γιὰ κάτι, νὰ συνάγουν οἱ δέκα ὅλους τοὺς ἱερούς καὶ νὰ γίνεται αὐτὸ ποὺ ἡ πλειοψηφία ἀποφασίσει. Νὰ φοροῦν δὲ οἱ δέκα στὴ διάρκεια τῶν μυστηρίων κόκκινη στρογγύλη ζώνη.

Γιὰ τὰ μὴ προβλεπόμενα: Ἄν ὅμως ὑπάρχουν κάποια θέματα ποὺ δὲν ἀναγράφονται στὸν Κανονισμὸ σχετικά με τὴν πραγματοποίηση τῶν μυστηρίων καὶ τῆς θυσίας, νὰ ἀποφασίζουν οἱ Σύεδροι, χωρὶς νὰ ἀλλάζουν κάτι ποὺ ὑπάρχει στὸν Κανονισμὸ καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει στὴν κατάλυση τῶν μυστηρίων. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση, τὸ ἀποφασισθὲν νὰ εἶναι ἄκυρο. Ὁ δὲ Κανονισμὸς νὰ ἰσχύει παντοτινά.

SUMMARY

Athanasios Vertsetis, Ancient Mysteries at Andania in Messenia

The ancient greek Mysteries were secret calts, which include mystic ideas and activities. The Eleusinian Mysteries were most famous of all and were celebrated in month Boedromion.

Gods with whom the Mysteries are mainly connected were Demeter and her Kore-Persephone. The central subject, dramatically represented during the initiation, was the rape of Persephone by Pluto and her bringing back to Demeter. The Mysteries included thing 1. recited, 2. shown and 3. performed.

The chief rites for initiation were strictly secret and only external celebrations are known to us.

According to Pausanias, second in respect and recognition were the Mysteries at Andania in Messenia.

Andania's Mysteries were derived after liberation of Messenia (in 370 B. C.) and an inscription, found in 1858, gives us many details of the external rites. Some included subjects in this inscription are: Duties of people having functions in celebrations, the procession, clothes, oaths, residence and penalties to undisciplined. The animals for sacrifice, the money, situation of slaves, standards of market, the sacred supper, and, in many times, the rights of the interpreter of Mysteries (Hierophant), and many others subjects.

Between others, we learn that the celebration began with procession in which person in honor was the hierophant and him followed the priests of the gods, the umpires, the old mystai (initiated persons), artists, animals for sacrifice, new mystai and others. The new mystai should be dressed in white clothes and generally in decent garments. The men should have no shoes. Valuable things were prohibited.

In the end the celebration comprised sacred supper, in which participated the hierophant with his family, priests, mystai and people, who helped in the rites. Public dances were ending the celebration.

This inscription is dated in 92 B.C. and now, broken in two pieces, is walled around the entrance (right and left) of a church at Konstantinoi in Messenia.

Concerning the text, in this essay I follow the edition made by E. Kölbe in *Inscriptiones Graecae*, v. VI 1390, p. 266-268.

Contents of the treatise are: ancient text with completions, a translation in modern Greek language and several relevant comments on subjects of the inscription.

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

[ΠΕΡΙ] ἱερῶν καὶ ἱερῶν. Ὁ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΩΝ ΤΟΥΣ ΓΕΝΗΘΕΝΤΑΣ ἱεροῦς δι
 [ἱερῶν] καίονμένων, αἶμα καὶ οἶνον σπένδοντας, τὸν ὄρκον τὸν ὑπογεγραμμένον· ὁμνῶ
 [λε]ῖται, ἐπιμέλειαν ἔχειν, ὅπως γίνηται τὰ κατὰ τὴν τελετὴν θεοπρεπῶς καὶ ἀπὸ παντ
 [τ]ὸς μὴθὲν ἄσχημον μὴδὲ ἄδικον ποιῆσειν ἐπὶ καταλύσει τῶν μυστηρίων μὴδὲ ἄλλω
 5 θῆσειν τοῖς γεγραμμένοις, ἐξορκίσειν δὲ καὶ τὰς ἱερὰς καὶ τὸν ἱερὰ κατὰ τὸ διάγραμμα.
 σεβείοις, ἐφορκοῦντι δὲ τὰναντία· ἂν δὲ τις μὴ θέλει ὁμνῶν, ζαμιούτῳ δραχμαῖς χι
 τῷ ἐκ τὰς αὐτὰς φυλάς.

τὰς δὲ ἱερὰς ὀρκιζέτω ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ ἱεροὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ
 ρίων τὸν αὐτὸν ὄρκον καὶ ποτεξορκίζοντω· πεποίημα δὲ καὶ ποτὶ τὸν ἄνδρα τὴν συ
 θέλουςαν ὁμνῶν ζαμιούντῳ οἱ ἱεροὶ δραχμαῖς χιλίαις καὶ μὴ ἐπιτρέποντῳ ἐπιτελεῖν τὰ
 10 χεῖν τῶν μυστηρίων, αἱ δὲ ὁμόςασαι ἐπιτελοῦντῳ. — οἱ δὲ γεγεννημένοι ἱεροὶ καὶ ἱ
 ἔτει ὁμοσάντῳ τὸν αὐτὸν ὄρκον ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ μηνὶ πρὸ τῶν μυστηρίων.

ΠΑΡΑΔΟ

βιβλία, ἃ δέδωκε Μνασίστρατος, παραδιδόντῳ οἱ ἱεροὶ τοῖς ἐπικατασταθέντοις, παραδιδό
 ἂν κατασκευασθεῖ χάριν τῶν μυστηρίων.

ΣΤΕΦΑΝΩΝ. ΣΤΕΦΑΝΟΥΣ ΔΕ ΕΧΟΝΤΩ ΟΙ ΜΕΝ ἱε
 τῶν δὲ τελοῦμένων οἱ πρωτομῦσται στελεγγίδα. ὅταν δὲ οἱ ἱεροὶ παραγγείλῳντι, τὰμ
 15 ΣΤΕΦΑΝΟΥΣΘΩΣΑΝ ΔΕ ΠΑΝΤΕΣ ΔΑΦΝΑΙ.

Εἰματισμοῦ. οἱ τελοῦμενοι τὰ μυστήρια ἄν
 εἰματισμόν λευκόν, αἱ δὲ γυναῖκες μὴ διαφανῆ μὴδὲ τὰ sameia ἐν τοῖς εἰματίοις πλατὶ
 μὲν ἰδιώτιες ἐχόντῳ χιτῶνα λίνεον καὶ εἰμάτιον μὴ πλείονος ἥξια δραχμῶν ἑκατόν, αἱ
 δονίταν καὶ εἰμάτιον μὴ πλείονος ἥξια μῆλς, αἱ δὲ δοῦλαι καλλάσχηρ ἢ σινδονίταν καὶ
 χμῶν πεντήκοντα. — αἱ δὲ ἱεραὶ, αἱ μὲν γυναῖκες καλλάσχηρ ἢ ὑπόδυμα μὴ ἔχον σκ
 20 μῆλς, αἱ δὲ [παῖδε]ς καλλάσχηρ ἢ εἰμάτιον μὴ πλείονος ἥξια δραχμῶν ἑκατόν. — ἐν

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

ρῶν· καὶ οἱ προγραφέν-
 τεσ πειθαρχοῦντῳ
 καὶ ἐπιτελοῦντῳ, ὃ ἂν
 160 προγραφῇντι· τὸν δὲ
 μὴ ποιοῦντα κατακρι-
 νάντῳ εἴκοσι δρα-
 [χ]μαῖς καὶ ἐγγραγάν-
 τῳ εἰς τοὺς πολεμάρ-
 165 χους. οἱ δὲ ῥαβδοφόροι
 μαστιγοῦντῳ, οὗς κα
 οἱ δέκα κελεύωντι·
 οἱ δὲ κατασταθέν-
 τεσ δέκα κρινόντῳ
 170 [τ]ὰ κ[ρίμα]τα [πάντα].

fr. b B Ἄ[ν δὲ χρεια εἴ πε-]
 ρί τινος διαβούλιον [ρί-]
 νεσθαι, συναγόντῳ
 οἱ δέκα πάντεσ τοὺς ἱ-
 175 εροῦς, καὶ καθὼς τοῖς

πλείονοις δόξαι, ἐπιτε-
 λείσθῳ. φοροῦντῳ δὲ οἱ
 δέκα ἐν τοῖς μυστηρί-
 οῖς στρόφιον πορφύριον.

180 ἈΓΓΡΑΦΩΝ. Εἰ δὲ τίνα
 ἄγραφα ἔστι ἐν τῷ δι-
 ἀγράμματι ποτὶ τὰν
 τῶν μυστηρίων καὶ
 τὰν θυσίαν συντέλει-
 185 αν, βουλεύεσθωσαν οἱ
 σύnedροι, μὴ μετακι-
 νοῦντεσ ἐπὶ καταλ[ύ-]
 σει τῶν μυστηρίων μ[η-]
 θὲν τῶν κατὰ τὸ διά-
 190 γραμμα· εἰ δὲ μή, τὸ
 γραφὲν ἀτελὲς ἔστω·
 τὸ δὲ διάγραμμα κύρι-
 ον ἔστω εἰς πάντα τὸν
 χρόνον.

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

[ΠΕΡΙ] ἱερῶν καὶ ἱερᾶν. Ὁ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΔΡΩΝ ΤΟΥΣ ΓΕΝΗΘΕΝΤΑΣ ἱεροῦς οἱ
 [ἱερῶ]ν καιομένων, αἶμα καὶ οἶνον σπένδοντας, τὸν ὅρκον τὸν ὑπογεγραμμένον· ὁμνύω
 [λε]ῖται, ἐπιμέλειαν ἔχειν, ὅπως γίνηται τὰ κατὰ τὴν τελετὴν θεοπρεπῶς καὶ ἀπὸ παντ
 [τ]ὸς μὴδὲν ἄσχημον μὴδὲ ἄδικον ποιῆσειν ἐπὶ καταλύσει τῶν μυστηρίων μὴδὲ ἄλλω
 5 θῆσειν τοῖς γεγραμμένοις, ἐξορκίσειν δὲ καὶ τὰς ἱεράς καὶ τὸν ἱερὴν κατὰ τὸ διάγραμμα.
 σεβέοις, ἐφιορκοῦντι δὲ τὰναντία. ἂν δέ τις μὴ θέλει ὁμνύειν, ζαμιούτῳ δραχμαῖς χι
 τῷ ἐκ τᾶς αὐτᾶς φυλαῆς.

τὰς δὲ ἱεράς ὀρκίζετῳ ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ ἱεροὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ
 ρίων τὸν αὐτὸν ὅρκον καὶ ποτεξορκίζοντῳ· πεποιήμαι δὲ καὶ ποτὶ τὸν ἄνδρα τὴν συν
 θέλουσαν ὁμνύειν ζαμιούντῳ οἱ ἱεροὶ δραχμαῖς χιλίαις καὶ μὴ ἐπιτρεπόντῳ ἐπιτελεῖν τὰ
 10 χεῖν τῶν μυστηρίων, αἱ δὲ ὁμόςασαι ἐπιτελοῦντῳ. — οἱ δὲ γεγεννημένοι ἱεροὶ καὶ ἱ
 ἔτει ὁμοσάντῳ τὸν αὐτὸν ὅρκον ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ μηνὶ πρὸ τῶν μυστηρίων.

ΠΑΡΑΔΟ

ΒΙΒΛΙΑ, ἃ δέδωκε ΜΗΝΑΣΙΣΤΡΑΤΟΣ, παραδιδόντῳ οἱ ἱεροὶ τοῖς ἐπικατασταθέντοις, παραδιδό
 ἂν κατασκευασθεῖ χάριν τῶν μυστηρίων.

ΣΤΕΦΑΝΩΝ. ΣΤΕΦΑΝΟΥΣ ΔΕ ΕΧΟΝΤΩ ΟΙ ΜΕΝ ΙΕ

ΤΩΝ ΔΕ ΤΕΛΟΥΜΕΝΩΝ ΟΙ ΠΡΩΤΟΜΥΣΤΑΙ ΣΤΛΕΓΓΙΔΑ. ὅταν δὲ οἱ ἱεροὶ παραγγείλῳντι, τὰ μ
 15 ΣΤΕΦΑΝΟΥΣΘΩΣΑΝ ΔΕ ΠΑΝΤΕΣ ΔΑΦΝΑΙ.

Εἰματισμοῦ. οἱ τελούμενοι τὰ μυστήρια ἄνυ

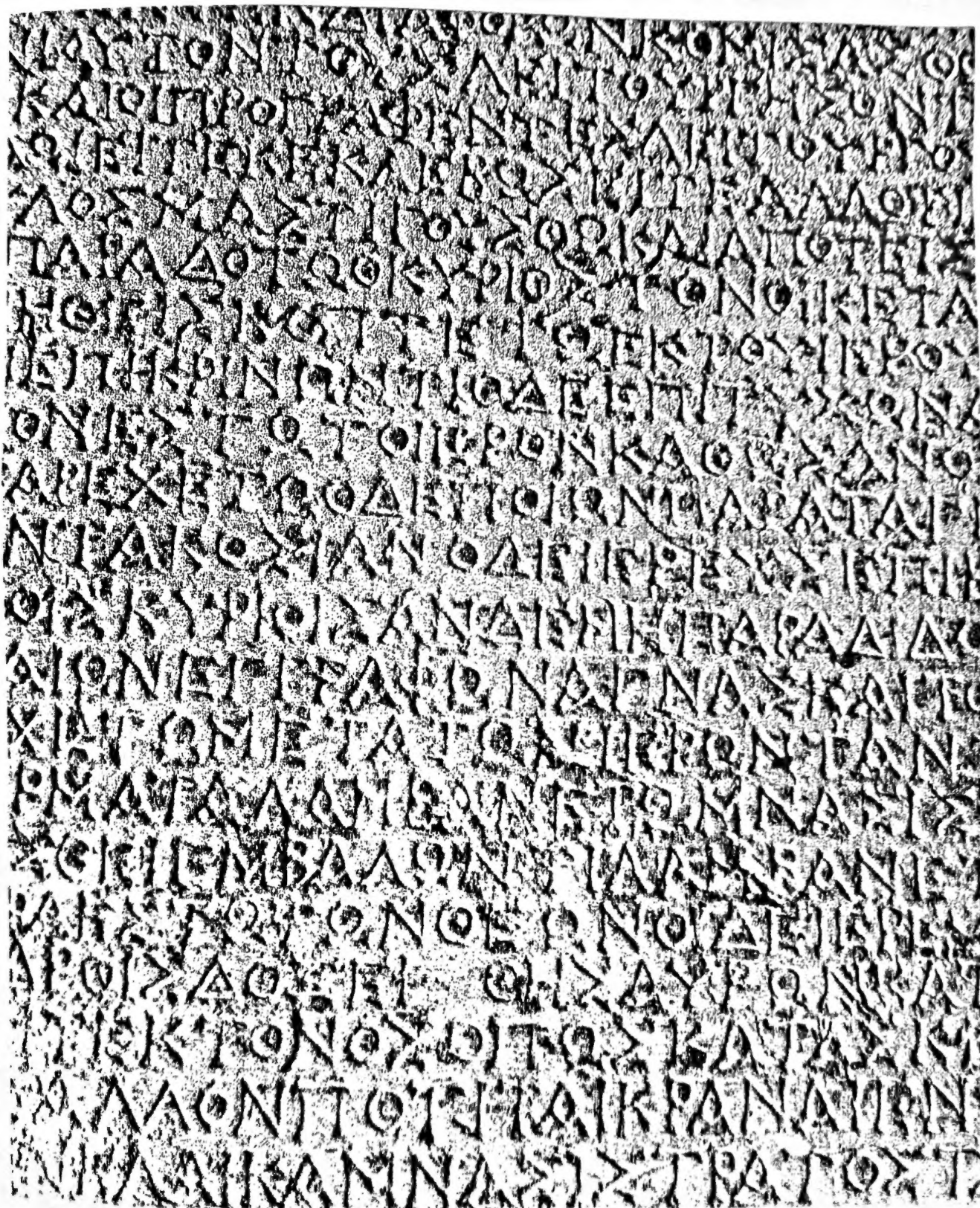
Εἰματισμὸν λευκόν, αἱ δὲ γυναῖκες μὴ διαφανῆ μὴδὲ τὰ sameia ἐν τοῖς εἰματίοις πλατ
 μὲν ἰδιώτιες ἐχόντῳ χιτῶνα λίνεον καὶ εἰμάτιον μὴ πλείονος ἄξια δραχμᾶν ἑκατόν, αἱ
 δονίταν καὶ εἰμάτιον μὴ πλείονος ἄξια μῆλς, αἱ δὲ δοῦλαι καλᾶσριν ἢ σινδονίταν καὶ
 χμᾶν πενήκοντα. — αἱ δὲ ἱεραὶ, αἱ μὲν γυναῖκες καλᾶσριν ἢ ὑπόδυμα μὴ ἔχον σκ
 20 μῆλς, αἱ δὲ [παῖδε]ς καλᾶσριν ἢ εἰμάτιον μὴ πλείονος ἄξια δραχμᾶν ἑκατόν. — ἐν

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

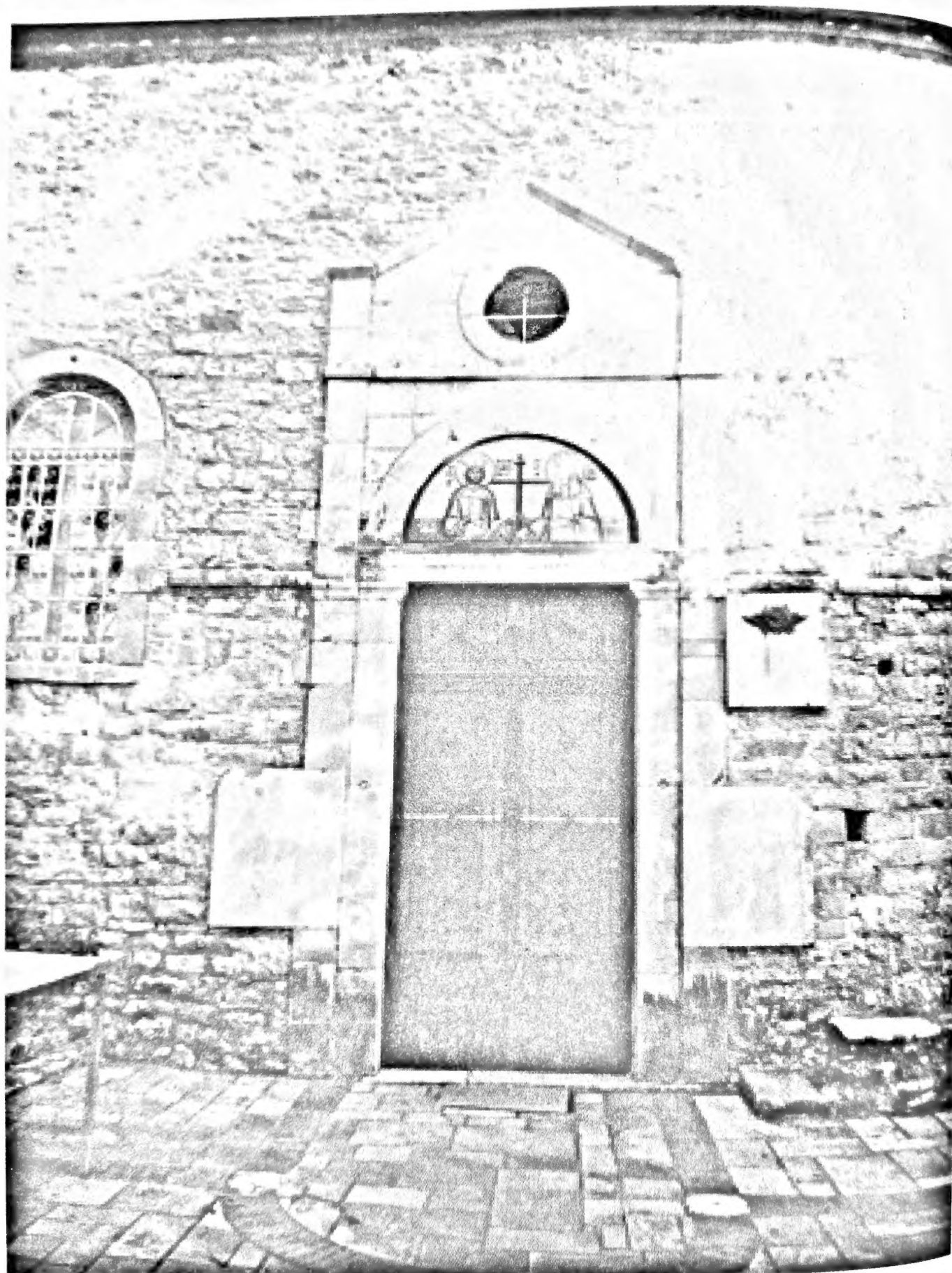
ΡΩΝ· ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΓΡΑΦΕΝ-
 ΤΕΣ ΠΕΙΘΑΡΧΟΥΝΤΩ
 ΚΑΙ ΕΠΙΤΕΛΟΥΝΤΩ, ὃ ἂΝ
 160 ΠΡΟΓΡΑΦΗΝΤΙ· ΤὸΝ ΔΕ
 ΜΗ ΠΟΙΟΥΝΤΑ ΚΑΤΑΚΡΙ-
 ΝΑΝΤΩ Εἴκοσι ΔΡΑ-
 [Χ]ΜΑΙΣ ΚΑΙ ΕΓΓΡΑΥΑΝ-
 ΤΩ Εἰς τοὺς ΠΟΛΕΜΑΡ-
 165 ΧΟΥΣ. Οἱ ΔΕ ΡΑΒΔΟΦΟΡΟΙ
 ΜΑΣΤΙΓΟΥΝΤΩ, Οὔς ΚΑ
 Οἱ ΔΕΚΑ ΚΕΛΕΥΩΝΤΙ·
 Οἱ ΔΕ ΚΑΤΑΣΤΑΘΕΝ-
 ΤΕΣ ΔΕΚΑ ΚΡΙΝΟΝΤΩ
 170 [Τ]ὰ Κ[ΡΙΜΑ]ΤΑ [ΠΑΝΤΑ].

fr. b B Ἄ[Ν ΔΕ ΧΡΕΙΑ Εἶ ΠΕ-]
 ΡΙ ΤΙΝΟΣ ΔΙΑΒΟΥΛΙΟΝ [ΓΙ-]
 ΝΕΣΘΑΙ, ΣΥΝΑΓΟΝΤΩ
 Οἱ ΔΕΚΑ ΠΑΝΤΕΣ ΤΟΥΣ ἱ-
 175 ΕΡΟΥΣ, ΚΑΙ ΚΑΘΩΣ ΤΟΙΣ

ΠΛΕΙΟΝΟΙΣ ΔΟΞΑΙ, ΕΠΙΤΕ-
 ΛΕΙΣΘΩ. ΦΟΡΟΥΝΤΩ ΔΕ Οἱ
 ΔΕΚΑ ἘΝ ΤΟΙΣ ΜΥΣΤΗΡΙ-
 ΟΙΣ ΣΤΡΟΦΙΟΝ ΠΟΡΦΥΡΙΟΝ.
 180 ἌΓΓΡΑΦΩΝ. Εἰ ΔΕ ΤΙΝΑ
 ἌΓΓΡΑΦΑ ἘΣΤΙ ἘΝ Τῷ ΔΙ-
 ΑΓΓΡΑΜΜΑΤΙ ΠΟΤΙ ΤΑΝ
 ΤῶΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ
 ΤΑΝ ΘΥΣΙΑΝ ΣΥΝΤΕΛΕΙ-
 185 ΑΝ, ΒΟΥΛΕΥΕΣΘΩΣΑΝ Οἱ
 ΣΥΝΕΔΡΟΙ, ΜΗ ΜΕΤΑΚΙ-
 ΝΟΥΝΤΕΣ ΕΠΙ ΚΑΤΑΛ[Υ-]
 ΣΕΙ ΤῶΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ Μ[Η-]
 ΘΕΝ ΤῶΝ ΚΑΤΑ Τὸ ΔΙΑ-
 190 ΓΡΑΜΜΑ· Εἰ ΔΕ ΜΗ, Τὸ
 ΓΡΑΦΕΝ ἈΤΕΛΕΣ ἔΣΤΩ·
 Τὸ ΔΕ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΥΡΙ-
 ΟΝ ἔΣΤΩ Εἰς ΠΑΝΤΑ ΤὸΝ
 ΧΡΟΝΟΝ.

Τμήμα τῆς Ἐπιγραφῆς τῆς Ἀνδανίας

Ἡ εἴσοδος τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου στὸ χωριὸ Κωνσταντῖνοι
μὲ τὶς δύο πλάκες τῆς Ἐπιγραφῆς